

การพัฒนาสื่อการเรียนรู้เชิงพุทธบูรณาการในพื้นที่สาธารณะในจังหวัดร้อยเอ็ด

Development of Buddhist Integrated Learning Media at Public Space in Roi Et Province

พระครูวาปีจันทคุณ¹ พระณัฐวุฒิ สิริจันทโท²
Pharkhurvapeechantakhun, Phranatthawut Sirichantho

บทคัดย่อ (Abstract)

การศึกษาการวิจัยเรื่อง การพัฒนาสื่อการเรียนรู้เชิงพุทธบูรณาการในพื้นที่สาธารณะในจังหวัดร้อยเอ็ด มีวัตถุประสงค์การวิจัยคือ 1) ศึกษารูปแบบสื่อการเรียนรู้เชิงพุทธบูรณาการในพื้นที่สาธารณะในจังหวัดร้อยเอ็ด 2) พัฒนาสื่อการเรียนรู้เชิงพุทธบูรณาการในพื้นที่สาธารณะในจังหวัดร้อยเอ็ด 3) ประเมินความพึงพอใจของรูปแบบการพัฒนาสื่อการเรียนรู้เชิงพุทธบูรณาการในพื้นที่สาธารณะในจังหวัดร้อยเอ็ด การศึกษาวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยแบบผสมผสาน (Mix Methodology Research) ทั้งการวิจัยเชิงเอกสาร (Documentary Research) เชิงปริมาณ (Quantitative Research) เชิงคุณภาพ (Qualitative Research) และเชิงปฏิบัติการ (Action Research) โดยตัวแทนพระสงฆ์และประชาชนในพื้นที่วิทยาลัยสงฆ์ร้อยเอ็ด มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ตำบลนิเวศน์ อำเภอธวัชบุรี จังหวัดร้อยเอ็ด รวมประชากรกลุ่มตัวอย่างและผู้ให้ข้อมูลทั้งสิ้น จำนวน 440 รูป/คน ผลการวิจัยพบว่า 1. ศึกษาแบบสื่อการเรียนรู้เชิงพุทธบูรณาการในพื้นที่สาธารณะในจังหวัดร้อยเอ็ด พบว่า ความคิดเห็นของผู้ตอบแบบสอบถามต่อรูปแบบสื่อการเรียนรู้เชิงพุทธบูรณาการในพื้นที่สาธารณะในจังหวัดร้อยเอ็ด โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.20 รูปแบบสื่อในพื้นที่สาธารณะจะต้องใช้ได้อย่างสะดวกและเมื่อนำมาใช้แล้วช่วยให้การเรียนการสอนมีประสิทธิภาพ ได้ดังนี้ 1) การวิเคราะห์ข้อมูลเพื่อการออกแบบสื่อ 2) สื่อที่จะนำมาใช้ประกอบการเรียนการสอนต้องเป็นสื่อที่ประกอบด้วยภาพและเสียงที่มุ่งเน้นการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมท้องถิ่นให้เหมาะสมกับทุกวัย 3) สื่อมีเนื้อหาสนุกสนาน ทำให้ผู้เรียนนั้นไม่เบื่อ เช่น สื่อเกี่ยวกับวัด เกี่ยวกับศาสนา เกี่ยวกับพิธีกรรมต่าง ๆ ของศาสนาพุทธ ประเพณีวัฒนธรรมต่าง ๆ ของท้องถิ่น 2. พัฒนาสื่อการเรียนรู้เชิงพุทธบูรณาการในพื้นที่สาธารณะในจังหวัดร้อยเอ็ด พบว่า ความคิดเห็นของผู้ตอบแบบสอบถามต่อการมีส่วนร่วมการพัฒนาแบบสื่อการจัดการเรียนรู้เชิงพุทธบูรณาการในพื้นที่สาธารณะในจังหวัดร้อยเอ็ด โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ

Received: 2023-06-03 Revised: 2023-07-20 Accepted: 2023-07-22

¹ วิทยาลัยสงฆ์ร้อยเอ็ด มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
mahachulalongkornrajavidyalaya university RoiEt Buddhist college. Corresponding Author e-mail:
selaphum.academic@gmail.com

² วิทยาลัยสงฆ์ร้อยเอ็ด มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
mahachulalongkornrajavidyalaya university RoiEt Buddhist college.

4.19 การส่งเสริมการพัฒนาแบบการจัดการเรียนรู้เชิงพุทธบูรณาการในพื้นที่สาธารณะในจังหวัดร้อยเอ็ดโดยให้ประชาชนได้นำกิจกรรมและกิจกรรมทางพระพุทธศาสนามาประยุกต์ใช้ในการดำเนินชีวิต โดยการจัดกิจกรรมเพื่อส่งเสริมให้ชุมชน วัด และโรงเรียนมีส่วนร่วมในกิจกรรมต่างๆ ร่วมกันโดยสอดแทรกกิจกรรมอริยสัจ 4 และไตรสิกขาผ่านสื่อการจัดการเรียนรู้ เช่น วิดีทัศน์ แผ่นพับ สื่อมัลติมีเดียเพื่อการเรียนรู้ กิจกรรมไหว้พระสวดมนต์ เข้าค่ายคุณธรรม โดยในทุกกิจกรรมจะสอดแทรกสื่อการเรียนรู้ เพื่อให้ประชาชนนำมาประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันได้การเปรียบเทียบการทดสอบก่อนการใช้ชุดความรู้เรื่องการพัฒนาสื่อการเรียนรู้เชิงพุทธบูรณาการในพื้นที่สาธารณะ พบว่า กลุ่มตัวอย่าง มีผลการทดสอบหลังเข้าร่วมกิจกรรมการอบรมโดยใช้ชุดความรู้เรื่องการพัฒนาสื่อการเรียนรู้เชิงพุทธบูรณาการในพื้นที่สาธารณะ ในครั้งที่ 1 (ประเมินหลังการฝึกอบรม) ($\bar{x} = 17.0$ S.D. = 0.50) และครั้งที่ 2 ($\bar{x} = 18.90$ S.D. = 0.31) สูงกว่าก่อนการเข้าร่วมกิจกรรมการอบรม ($\bar{x} = 13.65$ S.D. = 0.59) ดังนั้น กลุ่มตัวอย่างมีผลการทดสอบก่อนการใช้ชุดความรู้เรื่องการพัฒนาสื่อการเรียนรู้เชิงพุทธบูรณาการในพื้นที่สาธารณะและหลังการใช้ชุดความรู้เรื่องการพัฒนาสื่อการเรียนรู้เชิงพุทธบูรณาการในพื้นที่สาธารณะ แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ 0.05

3. ประเมินความพึงพอใจของรูปแบบการพัฒนาสื่อการเรียนรู้เชิงพุทธบูรณาการในพื้นที่สาธารณะในจังหวัดร้อยเอ็ด พบว่า ความพึงพอใจของผู้ตอบแบบสอบถามต่อรูปแบบการพัฒนาสื่อการเรียนรู้เชิงพุทธบูรณาการในพื้นที่สาธารณะในจังหวัดร้อยเอ็ด โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.26

คำสำคัญ (Keywords): การพัฒนา; สื่อการเรียนรู้เชิงพุทธบูรณาการ; พื้นที่สาธารณะ

Abstract

The research program is “Development of Buddhist Integrated Learning Media at Public Space in Roi Et Province”. This research wants to improve Buddhist integrated learning media including the efficiency of Buddhist integrated learning media to take the objective of program for developing the quality of life and Buddhist integrated learning media at public space in Roi Et province usefully. The objectives of the research program are 1) to study model of Buddhist integrated learning media at public space in Roi Et province 2) to develop Buddhist integrated learning media at public space in Roi Et province 3) to evaluate of the satisfaction of the model of Buddhist integrated learning media at public space in Roi Et province. The study is the Mixed Methods Research including document research, quantitative research, qualitative research and action research. The populations of the research are 4 4 0 of monks and people who live in the area of Mahachulalongkornrajavidyalaya University RoiEt Buddhist college, Niwet sub-

district, Thawat Buri district, RoiEt province. The research results are 1. to study model of Buddhist integrated learning media at public space in Roi Et province, the opinion of the respondents of the questionnaire on the model of Buddhist integrated learning media at public space in Roi Et province is found that the overall mean score is 4.20 with at high level, the model of media at public space must use for leaning and teaching efficiently such as 1) analyzing the data for media design 2) the media for leaning and teaching consisting of picture and sound emphasizing the local culture tourism in all generations 3) the content of media is very fun and making the learners happy not boring such as the media of temple, religious, Buddhist ceremony and local tradition and culture. 2. to develop Buddhist integrated learning media at public space in Roi Et province, the opinion of the respondents on participating with development of Buddhist integrated learning media at public space in Roi Et province is overall mean score 4.19 with at the high level, the promotion of development of Buddhist integrated learning media at public space in Roi Et province should encourage the people to arrange the activities and integrate the Buddhist teaching using in daily life. The comparison of before and after using the manual of development of Buddhist integrated learning media at public space in Roi Et province is found that the simple target groups have the test result after participating with training activity of manual of development of Buddhist integrated learning media at public space in the first time with the mean score 17.0 and standard deviation 0.05 ($\bar{x} = 17.0$ S.D. = 0.50) and in the second time with the mean score 18.9. and standard deviation 0.31 ($\bar{x} = 18.90$ S.D. = 0.31), it is higher than before participating training activity with mean score 13.65 and standard deviation 0.59 ($\bar{x} = 13.65$ S.D. = 0.59), so the simple target groups have the test result before and after using the manual of development of Buddhist integrated learning media at public space with the statistically significant difference of 0.05. 3. to evaluate of the satisfaction of the model of Buddhist integrated learning media at public space in Roi Et province is found that overall mean score is 4.26 which is at highest level.

Keywords: Development; Buddhist integrated learning media; Public Space

บทนำ (Introduction)

ในการเรียนการสอน โดยทั่วไปจะมององค์ประกอบที่สำคัญอยู่ 3 ประการ คือ ผู้สอน ผู้เรียน และสื่อการเรียนการสอน สื่อการเรียนการสอนที่ใช้กันมาก คือ ภาษาพูด และภาษาเขียน ต่อมาได้มีการพัฒนาขึ้นมาเรื่อย ๆ ในปัจจุบันจะพบว่า มีสื่อการเรียนการสอนมากมายหลายชนิด เพราะถือว่า สื่อการเรียนการสอน คือ มือที่สามของครู ช่วยให้ครูสอนได้สนุก และมีประสิทธิภาพ ดังนั้น บทบาทของสื่อการเรียนการสอนในบทเรียน ก็คือ เป็นตัวกลาง ตัวช่วย ในการให้ข้อมูล ความรู้หรือสิ่งบอกกล่าวแก่ผู้เรียน แต่การใช้สื่อการเรียนการสอนให้ได้ผลนั้น ต้องตรงกับ จุดประสงค์เนื้อหา และกิจกรรมของบทเรียน อีกทั้งยังต้องใช้อย่างประหยัด และคุ้มค่าอีกด้วย สื่อการเรียนการสอนมีหลายประเภท แต่ละประเภทมีคุณลักษณะต้องใช้ใช้อย่างประหยัด และคุ้มค่าอีกด้วย สื่อการเรียนการสอนมีหลายประเภท แต่ละประเภทมีคุณลักษณะเฉพาะในตัวของมันเอง ดังนั้น ผู้ที่รับผิดชอบซึ่งรวมทั้งผู้บริหารและครูผู้สอนจำเป็นต้องมีความรู้ในเรื่องของการเลือกใช้สื่อการเรียนการสอนให้เหมาะสม สื่อบางประเภทมีราคาแพง อาจจะหาวิธีการสร้าง และดัดแปลง ทรัพยากรในท้องถิ่นเป็นสื่อเพื่อนำมาใช้ประกอบการสอน รวมทั้งต้องเรียนรู้การเก็บรักษาสื่อต่าง ๆ เป็นอย่างดีด้วย ผู้บริหารก็เช่นเดียวกัน จะต้องมีความรู้เรื่องสื่อการเรียนการสอน เพื่อให้คำแนะนำ แก่ครูผู้สอน รวมทั้งจัดหา สนับสนุน และอำนวยความสะดวกในเรื่องสื่อการเรียนการสอน โดยจะ เน้นในเรื่องหาสาระที่จำเป็นสำหรับผู้บริหาร และครูผู้สอนเกี่ยวกับเรื่องสื่อการเรียนการสอน โดยจะ เน้นในเรื่องความหมาย ประเภทของสื่อ ประโยชน์ของสื่อการเรียน การสอน การใช้สื่อการเรียน การสอน การผลิตสื่อการเรียนการสอน การเก็บรักษา การบริหารสื่อ การเรียนการสอน บทบาท ผู้บริหารโรงเรียนกับสื่อการเรียนการสอน สื่อการเรียนรู้ เป็นปัจจัยสำคัญอย่างหนึ่งที่จะช่วยให้ สถานศึกษาจัดการเรียนรู้ได้บรรลุตามจุดหมายของหลักสูตร สื่อเป็นเครื่องถ่ายทอดความรู้ ความคิด เสริมสร้างคุณธรรมจริยธรรม ค่านิยมและประสบการณ์ให้แก่ผู้เรียน ในทางการศึกษาได้มีผู้เรียกสื่อ ตัวกลางแตกต่างกันออกไปตามยุคตามสมัย ตามความคิดเห็นและตามความเหมาะสมของแต่ละกรณี เช่น อุปกรณ์การสอน สื่อทัศนอุปกรณ์ สื่อทัศนอุปกรณ์ สื่อการสอน และสื่อการเรียน ในปัจจุบันมัก นิยมใช้คำว่า สื่อการเรียนการสอน แต่ละคำดังกล่าวมานี้ล้วนหมายถึงตัวกลางทั้งสิ้น แต่มีความหมาย ลึกซึ้งแตกต่างกัน กล่าวคือ สื่อการสอนเน้นที่ตัวผู้สอน ส่วนสื่อการเรียนเน้นที่ตัวผู้เรียน แต่เนื่องจาก การเรียนการสอนเป็นกระบวนการที่เกี่ยวข้องเชื่อมโยงซึ่งกันและกัน จึงน่าจะเรียกตัวกลางที่ใช้ในการ เรียนการสอนว่า สื่อการเรียนการสอน สื่อการเรียนการสอน แต่เดิมนั้นใช้คำว่า อุปกรณ์การสอน (Teaching Aids) เน้นถึงสิ่งที่นำมาใช้ช่วยประกอบในการสอน แต่ต่อมาพิจารณาเห็นว่า สิ่ง ที่นำมาใช้ช่วยในการสอนนั้น ส่วนใหญ่ต้องใช้ประสาทตา และประสาทหูเพื่อการรับรู้ จึงหันมาใช้คำ ว่า สื่อทัศนอุปกรณ์หรือ สื่อทัศนอุปกรณ์ (Audio-Visual Aids) ต่อมาเมื่อมีการพิจารณารูปแบบ ของการเรียนการสอนว่า เข้าลักษณะของกระบวนการสื่อความหมาย (Communication Process) มององค์ประกอบครบ ได้แก่ ครูผู้สอนซึ่งทำหน้าที่เป็นผู้ส่ง เนื้อหาวิชาตามหลักสูตร คือ สาร อุปกรณ์ การเรียนการสอนและวิธีการ คือ สื่อผู้เรียน คือ ผู้รับ ซึ่งสื่อที่ว่านี้ก็คือตัวกลางนั่นเอง ด้วยเหตุและ ผลดังกล่าวข้างต้น จึงได้มีการนำคำว่า สื่อ (Medias) มาใช้แทนคำว่า อุปกรณ์ และเนื่องจากเน้นที่

ตัวผู้สอนเป็นสำคัญ จึงเรียกว่า สื่อการสอน (Teaching Medias) จนถึงในยุคปัจจุบัน การจัดการศึกษาได้หันมามุ่งเน้นที่ตัวผู้เรียนเพิ่มมากขึ้น คำที่ใช้เรียกกันว่า สื่อการเรียน (Learning Medias) จึงเกิดขึ้น อย่างไรก็ตาม นักการศึกษาส่วนมากยังคงใช้คำว่า สื่อการสอน และสื่อการเรียน ถ้าหากจะพิจารณาให้ละเอียดและเข้าใจง่าย ก็ต้องพิจารณาคำเรียกโดยยึดถือเอาตัวผู้ใช้เป็นหลัก เช่น สิ่งที่ครูผู้สอนนำมาช่วยสอน เรียกว่า สื่อการสอน ได้แก่ แผนภูมิ รูปภาพ แผนภาพ

ในส่วนของการปฏิบัติเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการเรียนรู้ หากขาดการปฏิบัติย่อมมิใช่การเรียนรู้ที่สมบูรณ์ซึ่งถือจุดสำคัญที่การศึกษาแบบพุทธจึงเป็นการเรียนรู้ในระดับพุทธิปัญญา (intellect) ที่ประกอบด้วย อภิสัสสิกขา อภิจิตสิกขา และอภิปญญาสิกขา คือ ศีล สมาธิ ปัญญา พระพุทธเจ้าทรงมองประเด็นที่ธัมมานุธรรมปฏิบัติ อธิบายรวมถึงการปฏิบัติธรรมโดยสมควรแก่ธรรม หรือปฏิบัติธรรมน้อยคล้ายแก่ธรรมใหญ่ พระธรรมปิฎกให้อธิบายเพิ่มเติมว่าหมายถึง “ปฏิบัติธรรมถูกหลัก คือทำให้ข้อปฏิบัติย่อยเข้ากันได้สอดคล้องกันและส่งผลแก่หลักการใหญ่ เป็นไปเพื่อจุดหมายที่ต้องการ” พระธรรมปิฎก, (ป.อ.ปยุตฺโต) คำอธิบายของพระพุทธศาสนาเหล่านี้เป็นหลักฐานที่แสดงให้เห็นถึงความสัมพันธ์ของกระบวนการเรียนรู้ที่เชื่อมต่อกันอยู่ นอกจากนั้นยังมีคำอธิบายเกี่ยวกับจิตใจด้วยเช่นเดียวกัน จิตถือเป็นนามขันธ์ที่มีส่วนสัมพันธ์กับระบบภายในร่างกาย กล่าวคือจิตทำหน้าที่ให้อินทรีย์ (Organism) ทั้งหลายดำรงตั้งมั่นอยู่ได้ ยิ่งไปกว่านั้นจิตยังมีอิทธิพลต่อร่างกายดังกล่าวที่ว่า “ธรรมทั้งหลาย มีใจเป็นหัวหน้า มีใจเป็นใหญ่ สำเร็จด้วยใจ” ร่างกายและจิตใจจึงมีส่วนเกี่ยวเนื่องกันเป็นระบบรูปนามที่แยกกันไม่ออกเป็นหลักความประพฤติดชอบ ทางกายทางวาจา ทางใจ ยังจะเป็นทางที่นำไปสู่จุดมุ่งหมายของชีวิตได้ และสร้างความงามสง่าให้กับสังคมด้วยเพราะเป็นแบบอย่างที่ดีในสังคม ส่งผลให้เกิดการเปลี่ยนแปลงต่อคุณภาพชีวิตที่ดีตลอดจนสามารถลดความวิตกกังวลใจที่เคยเกิดขึ้นในชีวิต ทั้งด้านการทำหน้าที่ทางสังคม ด้านการเสริมสร้างศีลธรรม ด้านการศึกษาธรรม ด้านคุณธรรม ด้านการปฏิบัติตนขั้นสูง และด้านเป้าหมายสูงสุดในพระพุทธศาสนา นับว่าเป็นหลักการพัฒนาชีวิตและสังคมตั้งแต่ระดับพื้นฐานจนถึงระดับสูงสุดคือความหลุดพ้นที่เป็นเป้าหมายของพระพุทธศาสนา และนำไปสู่กระบวนการคิดให้เป็นระบบ อันจะนำไปสู่การตระหนักรู้เรื่องคุณค่าและตัดสินใจได้อย่างถูกต้องก่อนการปฏิบัติ การเรียนรู้เชิงพุทธบูรณาการในมิติของการปรับศาสตร์เข้าหาพระพุทธศาสนา จึงเป็นการนำเสนอการเรียนรู้สติในร่างกายและจิตใจมนุษย์ เพื่อก่อให้เกิดองค์ความรู้ความเข้าใจธรรมชาติของร่างกาย จิตใจ ที่เป็นสมบัติดั้งเดิมของมนุษย์ว่าร่างกายนี้พัฒนาการเรียนรู้ได้ด้วยวิวัฒนาการการสร้างสรรคแห่งสติ ในฐาน กาย เวทนา จิต ธรรม เป็นระบบก่อเกิดขึ้นมาเพื่อปกป้องอกุศลกรรม และการจัดกระบวนการที่เพียบพร้อม (สปปายะ) ยังเป็นองค์ความรู้พื้นฐานที่จะพัฒนาไปสู่ขั้นของความสามารถของมนุษย์ ในการกำหนดรู้การสร้างความสัมพันธ์ระหว่างร่างกายและจิตใจของมนุษย์ให้เกิดความสุข ซึ่งจะส่งผลให้การดำเนินชีวิตของผู้เรียนรู้ประสบความสำเร็จ มีสภาวะที่เป็นปกติสุขเหมาะแก่การพัฒนาไปเป็นคนดีคนเก่ง คนมีความสุข ก่อเกิดความสัมพันธ์ที่ดีทางสังคม ตลอดจนมิติของการสร้างพื้นฐานในการปฏิบัติธรรมในลำดับต่อไปด้วย

ปัจจุบันได้มีการปฏิรูปการศึกษาในหลายประเทศ ในระยะแรกของการปฏิรูปการศึกษานักการศึกษาได้ให้ความสนใจเกี่ยวกับกระแสของทฤษฎีการศึกษาใหม่ ๆ ที่สนใจเกี่ยวกับการเรียนรู้ของผู้เรียน ซึ่งเป็นแนวคิดที่ศึกษาเกี่ยวกับการใช้ปัญญาเป็นฐาน ที่สามารถควบคุมความประพฤติที่ถูกต้อง จิตใจที่มั่นคง และการใช้ปัญญาในการเรียนรู้ที่สามารถเข้าใจสรรพสิ่งต่าง ๆ และการจัดการความรู้ได้อย่างมีประสิทธิภาพในขณะที่ความรู้ใหม่ ๆ ได้มีการขยายตัวเพิ่มขึ้นมากมาย ทั้งมีความรู้ที่แยกส่วนเฉพาะด้านเกิดใหม่ตลอดเวลาอันมีผลจากการวิจัยและพัฒนา แต่การจัดการเรียนการสอนแบบแยกส่วน ทำให้ผู้เรียนมีความรู้สีกว่าวิชาต่าง ๆ ที่เรียนไม่สัมพันธ์กับชีวิตจริง จึงเป็นเรื่องจำเป็นอย่างยิ่งที่ควรจัดประสบการณ์การเรียนรู้ที่ช่วยให้ผู้เรียนเห็นถึงความสัมพันธ์ของเรื่องราวต่าง ๆ อย่างเป็นองค์รวมที่เชื่อมโยงเข้าด้วยกัน ผู้สอนจำเป็นต้องเลือกใช้ และดัดแปลงวิธีสอนให้เหมาะสมกับบทเรียน โดยนำแนวคิด เทคนิค และวิธีการเข้ามาช่วย เพื่อให้ผู้เรียนเรียนรู้ได้อย่างกว้างขวาง และเข้าถึงแก่นของความรู้ โดยเปิดโอกาสให้ผู้เรียนทำกิจกรรมอย่างจริงจัง มีการระดมความคิดภายในกลุ่ม เป็นการพัฒนาด้านสังคมให้กับผู้เรียนและวิธีการสอนรูปแบบหนึ่งที่เป็นวิธีการที่มุ่งให้ผู้เรียนเรียนรู้อย่างเป็นองค์รวม รู้และเข้าใจถึงความเป็นจริงของธรรมชาติที่สัมพันธ์กับชีวิตจริง คือการจัดการเรียนการสอนตามแนวพุทธ

จากความสำคัญดังกล่าว ได้มีนักการศึกษาของไทยเสนอวิธีการจัดการศึกษาที่นำความรู้ในกลุ่มสาระการเรียนรู้ต่าง ๆ มาเชื่อมโยงกับพุทธศาสตร์ โดยมีแนวคิดที่ว่าสาระความรู้ต่าง ๆ กับพุทธศาสตร์เป็นเรื่องที่เข้ากันได้อย่างกลมกลืน เนื่องจากพุทธศาสตร์ เป็นเรื่องความเป็นจริงของธรรมชาติ ถ้าผู้เรียนเรียนรู้อย่างบูรณาการกลมกลืนแล้ว ผู้เรียนจะมีชีวิตที่ดีงาม และดำเนินชีวิตได้อย่างสงบเย็นและเป็นประโยชน์ อีกทั้งยังสะท้อนแนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ในบริบทแห่งสังคมไทยยุคปัจจุบัน

จากแนวคิดข้างต้น พระพรหมคุณาภรณ์ ได้เสนอแนวทางในการจัดการศึกษาตามแนวพุทธ กล่าวคือ เป็นการศึกษาเพื่อรู้ความจริงของธรรมชาติ และพัฒนาคนบนฐานของธรรมชาติโดยยึดถือทางสายกลาง คือ ความพอดีที่จะให้ถึงจุดหมาย และตรงกับความจริง ไม่ให้สุดโต่ง เยี่ยงสุดซึ่งจะพลาดจากตัวความจริง ที่เป็นลักษณะทั่วไปอย่างหนึ่งของพระพุทธศาสนา สามารถสะท้อนแนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ในบริบทแห่งสังคมไทยยุคปัจจุบัน ทั้งนี้ การจัดการศึกษา ตามแนวพุทธ เป็นการจัดการศึกษาที่เชื่อมโยงหลักพุทธธรรมเข้าไปในการจัดการเรียนการสอน มุ่งเน้นให้นักเรียนเป็นคนดี ยืนหยัดอยู่ในสังคมได้อย่างเข้มแข็ง ซึ่งมีจุดเน้นที่สำคัญ คือ การพัฒนานักเรียนให้สามารถ กิน อยู่ ดู ฟัง เป็นโดยใช้ปัญญาให้เกิดประโยชน์แท้จริงต่อชีวิต ซึ่งในการจัดการเรียนการสอนจะต้องจัดสภาพแวดล้อมและบรรยากาศ (ปรโตโฆสะ) ที่เป็นกัลยาณมิตรเอื้อในการพัฒนานักเรียนอย่างรอบด้าน ด้วยวิถีวัฒนธรรมแสงปัญญา ทั้งนี้การพัฒนานักเรียนดังกล่าว จัดผ่านระบบไตรสิกขา ที่นักเรียนได้ศึกษาและปฏิบัติทั้ง ศีล สมาธิ และปัญญา ที่มีความรู้ที่ถูกต้อง มีศักยภาพในการคิด การแก้ปัญหาที่แยบคาย (โยนิโสมนสิการ) ให้กับนักเรียนอย่างเป็นองค์รวม ซึ่งผลที่เกิดจากการพัฒนานักเรียน นักเรียนจะสามารถ 1) พัฒนาดตนเองด้านความสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อมทางวัตถุ 2) พัฒนาดตนเองทางด้านความสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อมทางสังคม 3) พัฒนา

ตนเองทางด้านจิตใจที่อาศัยสมาธิเป็นตัวแกนในการฝึก และมีบทบาทออกมาทางเจตจำนงและ 4) พัฒนาดนเองทางด้านปัญญา ความรู้ความเข้าใจ คิดได้ หยั่งเห็น

จากความเป็นมาและความสำคัญของการจัดการเรียนรู้แบบสร้างสรรค์เป็นฐาน จึงเป็นปัญหาที่ผู้วิจัยมีแนวคิดในการวิจัยการพัฒนาสื่อการเรียนรู้เชิงพุทธบูรณาการในพื้นที่สาธารณะในจังหวัดร้อยเอ็ด

วัตถุประสงค์ของการวิจัย (Research Objective)

1. ศึกษาแบบการจัดการเรียนรู้เชิงพุทธบูรณาการในพื้นที่สาธารณะในจังหวัดร้อยเอ็ด
2. หาประสิทธิภาพของรูปแบบการจัดการเรียนรู้เชิงพุทธบูรณาการในพื้นที่สาธารณะในจังหวัดร้อยเอ็ด
3. ประเมินความพึงพอใจของรูปแบบการจัดการเรียนรู้เชิงพุทธบูรณาการในพื้นที่สาธารณะในจังหวัดร้อยเอ็ด

วิธีดำเนินการวิจัย (Research Methods)

1.1 รูปแบบการวิจัย

ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ การศึกษาวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยแบบผสมผสาน ทั้งการวิจัยเชิงเอกสาร เชิงปริมาณ เชิงคุณภาพ และเชิงปฏิบัติการ โดยมุ่งเน้นพัฒนาการเรียนรู้เชิงพุทธบูรณาการ รวมทั้งพัฒนาพื้นที่และสื่อการเรียนรู้เชิงพุทธบูรณาการในพื้นที่สาธารณะ เพื่อนำไปสู่เป้าหมายของโครงการที่เน้นพัฒนาคุณภาพชีวิตและการเรียนรู้เชิงพุทธบูรณาการในพื้นที่สาธารณะในจังหวัดร้อยเอ็ดให้เกิดประโยชน์สูงสุด โดยมีวิธีการศึกษาใน 4 ลักษณะ ได้แก่

1. การศึกษาในเชิงเอกสาร (Documentary Study) เป็นการศึกษาจากเอกสาร หนังสือ ชุดความรู้ เว็บไซต์ เฟซบุ๊ก และกิจกรรมการพัฒนาการเรียนรู้เชิงพุทธบูรณาการในพื้นที่สาธารณะ ดังนี้

- 1) ศึกษาข้อมูลนโยบาย ยุทธศาสตร์ และการดำเนินการของโครงการการเรียนรู้เชิงพุทธบูรณาการในพื้นที่สาธารณะ
- 2) ศึกษาแนวทางการส่งเสริมการเรียนรู้เชิงพุทธบูรณาการในพื้นที่สาธารณะ
- 3) ศึกษาการบูรณาการการเรียนรู้เชิงพุทธบูรณาการในพื้นที่สาธารณะกับกิจกรรมทางพระพุทธศาสนา ประเพณี วัฒนธรรมท้องถิ่นรวมทั้งพัฒนาพื้นที่และสื่อการเรียนรู้เชิงพุทธบูรณาการในพื้นที่สาธารณะ
- 4) ศึกษากระบวนการพัฒนาการเรียนรู้เชิงพุทธบูรณาการในพื้นที่สาธารณะ โดยใช้หลักธรรมทางพระพุทธศาสนาไปบูรณาการเข้ากับพื้นที่สาธารณะที่เข้าร่วมโครงการ
- 5) ศึกษาวิเคราะห์ผลการดำเนินการของการพัฒนาการเรียนรู้เชิงพุทธบูรณาการในพื้นที่สาธารณะที่สอดคล้องกับเป้าหมายของการพัฒนาการเรียนรู้เชิงพุทธบูรณาการ รวมทั้งพัฒนาพื้นที่และสื่อการเรียนรู้เชิงพุทธบูรณาการในพื้นที่สาธารณะ เพื่อนำไปสู่เป้าหมายของ

โครงการที่เน้นพัฒนาคุณภาพชีวิตและการเรียนรู้เชิงพุทธบูรณาในพื้นที่สาธารณะให้เกิดประโยชน์สูงสุด

2. การวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) โดยดำเนินการดังนี้

1) ดำเนินการออกแบบเครื่องมือ/แบบสอบถามเพื่อทำการสำรวจความคิดเห็นของพระภิกษุ-สามเณรและประชาชนเกี่ยวกับการพัฒนาการเรียนรู้เชิงพุทธบูรณาการในพื้นที่วิทยาลัยสงฆ์ร้อยเอ็ด มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ตำบลนิเวศน์ อำเภอธวัชบุรี จังหวัดร้อยเอ็ด

2) การสำรวจความคิดเห็น การรับรู้และการเข้าร่วมกิจกรรมของการพัฒนาการเรียนรู้เชิงพุทธบูรณาการในพื้นที่วิทยาลัยสงฆ์ร้อยเอ็ด มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ตำบลนิเวศน์ อำเภอธวัชบุรี จังหวัดร้อยเอ็ด จากกลุ่มตัวอย่างพระสงฆ์และประชาชน จำนวน 400 รูป/คน

3) วิเคราะห์ข้อมูลจากการสำรวจความคิดเห็นการมีส่วนร่วมในการเข้าร่วมกิจกรรมการพัฒนาการเรียนรู้เชิงพุทธบูรณาการในพื้นที่วิทยาลัยสงฆ์ร้อยเอ็ด มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ตำบลนิเวศน์ อำเภอธวัชบุรี จังหวัดร้อยเอ็ด

4) จัดการข้อมูลในเชิงปริมาณเพื่อทำความเข้าใจเกี่ยวกับความคิดเห็นและการมีส่วนร่วมในการพัฒนาการเรียนรู้เชิงพุทธบูรณาการในพื้นที่วิทยาลัยสงฆ์ร้อยเอ็ด มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ตำบลนิเวศน์ อำเภอธวัชบุรี จังหวัดร้อยเอ็ด

3. การวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยดำเนินการดังนี้

1) การสัมภาษณ์คณะกรรมการพัฒนาบึงพลายชัย ผู้แทนวัฒนธรรมจังหวัด ผู้แทนอำเภอเมืองและผู้แทนนักวิชาการพัฒนาชุมชนและสังคมในระดับมหาวิทยาลัย จำนวน 10 รูป/คน เพื่อทราบนโยบายและแนวปฏิบัติของการพัฒนาการเรียนรู้เชิงพุทธบูรณาการในพื้นที่วิทยาลัยสงฆ์ร้อยเอ็ด มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ตำบลนิเวศน์ อำเภอธวัชบุรี จังหวัดร้อยเอ็ด

2) สัมภาษณ์และสนทนากลุ่มร่วมกับคณะสงฆ์และตัวแทนภาครัฐ ผู้นำท้องถิ่นในระดับอำเภอ จำนวน 10 รูป/คน เพื่อทราบแนวทางการดำเนินการตามเป้าหมายของการพัฒนาการเรียนรู้เชิงพุทธบูรณาการในพื้นที่วิทยาลัยสงฆ์ร้อยเอ็ด มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ตำบลนิเวศน์ อำเภอธวัชบุรี จังหวัดร้อยเอ็ด

3) การสนทนากลุ่มและการส่งเสริมกิจกรรมการพัฒนาการเรียนรู้เชิงพุทธบูรณาการในพื้นที่วิทยาลัยสงฆ์ร้อยเอ็ด มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ตำบลนิเวศน์ อำเภอธวัชบุรี จังหวัดร้อยเอ็ด

4) ประมวลข้อมูลจากการสัมภาษณ์ การสนทนากลุ่มจากผู้ให้ข้อมูลในเชิงคุณภาพแล้วนำมาวิเคราะห์ สังเคราะห์เพื่อให้เห็นกระบวนการดำเนินการตามการพัฒนาการเรียนรู้เชิงพุทธบูรณาการในพื้นที่วิทยาลัยสงฆ์ร้อยเอ็ด มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ตำบลนิเวศน์ อำเภอธวัชบุรี จังหวัดร้อยเอ็ด

4. การวิจัยเชิงปฏิบัติการ (Action Research) โดยเป็นกระบวนการพัฒนาชุดความรู้ตัวชี้วัด และกระบวนการพัฒนาการเรียนรู้เชิงพุทธบูรณาการในพื้นที่วิทยาลัยสงฆ์ร้อยเอ็ด มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ตำบลนิเวศน์ อำเภอธวัชบุรี จังหวัดร้อยเอ็ด ดังนี้

1) การพัฒนาชุดความรู้เรื่องการพัฒนาการเรียนรู้เชิงพุทธบูรณาการในพื้นที่วิทยาลัยสงฆ์ร้อยเอ็ด มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ตำบลนิเวศน์ อำเภอธวัชบุรี จังหวัดร้อยเอ็ด จำนวน 1 ชุด

2) การถวายเป็นบุญกับพระภิกษุฝ่ายปกครองและสมณานาให้ความรู้แก่ผู้นำชุมชนในระดับตำบลในเมือง อำเภอเมือง จังหวัดร้อยเอ็ด

3) การส่งเสริมและพัฒนากิจกรรมการเรียนรู้เชิงพุทธบูรณาการในพื้นที่วิทยาลัยสงฆ์ร้อยเอ็ด มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ตำบลนิเวศน์ อำเภอธวัชบุรี จังหวัดร้อยเอ็ด

4) การเสริมสร้างเครือข่ายพระสงฆ์และผู้นำชุมชนในการพัฒนาการเรียนรู้เชิงพุทธบูรณาการในพื้นที่วิทยาลัยสงฆ์ร้อยเอ็ด มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ตำบลนิเวศน์ อำเภอธวัชบุรี จังหวัดร้อยเอ็ด โดยเป็นความร่วมมือของคณะสงฆ์ ภาครัฐ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ภาคประชาชน ภาคเอกชนและมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

5) วิเคราะห์องค์ความรู้ ตัวชี้วัด และผลลัพธ์ของการขับเคลื่อนการพัฒนาการเรียนรู้เชิงพุทธบูรณาการในพื้นที่วิทยาลัยสงฆ์ร้อยเอ็ด มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ตำบลนิเวศน์ อำเภอธวัชบุรี จังหวัดร้อยเอ็ด

1.2 พื้นที่ในการศึกษาวิจัย

งานวิจัยเรื่อง “การพัฒนาสื่อการเรียนรู้เชิงพุทธบูรณาการในพื้นที่สาธารณะในจังหวัดร้อยเอ็ด” ใช้พื้นที่ในการศึกษา ได้แก่ วิทยาลัยสงฆ์ร้อยเอ็ด มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ตำบลนิเวศน์ อำเภอธวัชบุรี จังหวัดร้อยเอ็ด ซึ่งเป็นพื้นที่สาธารณะที่มีประชาชนมาใช้ประโยชน์จำนวนมาก

1.3 ประชากร กลุ่มตัวอย่าง และผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informant)

ประชากร หมายถึง ประชากรที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้คือ ประชาชนในตำบลนิเวศน์ อำเภอธวัชบุรี จังหวัดร้อยเอ็ด จำนวน 9,120 คน

กลุ่มตัวอย่าง หมายถึง ตัวแทนของประชากรที่อาศัยอยู่ในตำบลนิเวศน์ อำเภอธวัชบุรี จังหวัดร้อยเอ็ด จำนวนทั้งสิ้น 9,120 คน จากนั้นเปิดตารางสำเร็จรูปของ Krejcie and Morgan ได้กลุ่มตัวอย่างจำนวน 400 คน ใช้วิธีการสุ่มตามสัดส่วนของจำนวนประชากร แบบเจาะจง (Purposive sampling)

1. การวิจัยเชิงปริมาณ โดยการสุ่มกลุ่มตัวอย่างจากประชาชนในพื้นที่ตำบลนิเวศน์ อำเภอธวัชบุรี จังหวัดร้อยเอ็ด เพื่อให้ทราบถึงความคิดเห็น การรับรู้ และการมีส่วนร่วมในการดำเนินการพัฒนาการเรียนรู้เชิงพุทธบูรณาการในพื้นที่วิทยาลัยสงฆ์ร้อยเอ็ด จำนวน 400 คน โดยในเบื้องต้นพบว่าประชาชนในตำบลนิเวศน์ อำเภอธวัชบุรี จังหวัดร้อยเอ็ด มีจำนวน 9,120 คน คณะผู้วิจัยสามารถใช้สูตรของทาร์ ยามาเน่ ที่กำหนดให้ ดังนี้

$$n = \frac{N}{1 + N(e)^2}$$

มีความเชื่อมั่น 95% และให้มีความคลาดเคลื่อน 5% ($e = .05$) โดยใช้สูตรของ Taro, Yamane (1973) ดังนี้

วิธีทำ

$$\frac{9,120}{1 + 9,120 (.05)^2}$$

2. ผู้ให้ข้อมูลสำคัญในการวิจัยเชิงคุณภาพ ประกอบด้วย

- 1) กลุ่มตัวแทนวัฒนธรรมจังหวัด ผู้แทนอำเภอเมืองและผู้แทนนักวิชาการพัฒนาชุมชนและสังคมในระดับมหาวิทยาลัย จำนวน 10 รูป/คน
- 2) กลุ่มตัวแทนภาครัฐ ผู้นำท้องถิ่นในระดับอำเภอเมือง จังหวัดร้อยเอ็ด จำนวน 10 รูป/คน รวมประชากร กลุ่มตัวอย่าง และผู้ให้ข้อมูลสำคัญ รวมจำนวน 420 ราย

3. ผู้ให้ข้อมูลและร่วมกิจกรรมการวิจัยเชิงปฏิบัติการ ได้แก่พระสงฆ์ฝ่ายปกครองและประชาชนในพื้นที่ตำบลในเมือง อำเภอเมือง จังหวัดร้อยเอ็ด

- 1) พระสงฆ์ฝ่ายปกครอง จำนวน 5 รูป
- 2) ผู้นำชุมชน ประชาชน จำนวน 5 คน
- 3) กลุ่มตัวแทนภาครัฐ จำนวน 5 คน
- 4) กลุ่มตัวแทนองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จำนวน 5 คน

1.4 เครื่องมือการวิจัย

คณะผู้วิจัยได้ใช้เครื่องมือการวิจัยที่หลากหลาย ประกอบด้วย 1) แบบสอบถาม 2) แบบสัมภาษณ์ 3) การสนทนากลุ่ม 4) ชุดกิจกรรมและกระบวนการพัฒนาการเรียนรู้เชิงพุทธบูรณาการในพื้นที่สาธารณะในจังหวัดร้อยเอ็ด และ 5) การสังเกตพฤติกรรมและกิจกรรมของผู้เข้าร่วมกิจกรรม โดยมีรายละเอียดดังนี้

1. แบบสอบถาม (Questionnaire) จัดทำขึ้นเพื่อเก็บรวบรวมข้อมูลความคิดเห็น การรับรู้ และการมีส่วนร่วมในการดำเนินการพัฒนาการเรียนรู้เชิงพุทธบูรณาการในพื้นที่สาธารณะในจังหวัดร้อยเอ็ด จากกลุ่มตัวอย่างพระสงฆ์และประชาชน จำนวน 400 รูป/คน โดยมีเนื้อหาของแบบสอบถาม ดังนี้

- ตอนที่ 1 ข้อมูลพื้นฐานส่วนบุคคล เช่น เพศ อายุ ระดับการศึกษา
- ตอนที่ 2 การรับรู้และการมีส่วนร่วมในการพัฒนาการเรียนรู้เชิงพุทธบูรณาการในพื้นที่สาธารณะ
- ตอนที่ 3 ความคิดเห็นและระดับการมีส่วนร่วมในการพัฒนาการเรียนรู้เชิงพุทธบูรณาการในพื้นที่สาธารณะ

- ตอนที่ 4 การส่งเสริมกิจกรรมการพัฒนาการเรียนรู้เชิงพุทธบูรณาการในพื้นที่
สาธารณะ

2. แบบสัมภาษณ์ (Interview) เพื่อสัมภาษณ์ตัวแทนวัฒนธรรมจังหวัด ผู้แทนอำเภอ
เมืองและผู้แทนนักวิชาการพัฒนาชุมชนและสังคมในระดับมหาวิทยาลัย ตัวแทนภาครัฐ ผู้นำท้องถิ่น
ในระดับอำเภอเมือง จังหวัดร้อยเอ็ด เช่น

1) แนวคิดและหลักการดำเนินการพัฒนาการเรียนรู้เชิงพุทธบูรณาการในพื้นที่สาธารณะใน
จังหวัดร้อยเอ็ด

2) การเสริมสร้างการพัฒนาการเรียนรู้เชิงพุทธบูรณาการในพื้นที่สาธารณะในจังหวัด
ร้อยเอ็ด

3) การส่งเสริมการพัฒนาการเรียนรู้เชิงพุทธบูรณาการในพื้นที่สาธารณะในจังหวัดร้อยเอ็ด
โดยให้ประชาชนได้นำกิจกรรมและหลักธรรมทางพระพุทธศาสนามาประยุกต์ใช้ในการดำเนินชีวิต

4) การสนับสนุนการพัฒนาการเรียนรู้เชิงพุทธบูรณาการในพื้นที่สาธารณะในจังหวัด
ร้อยเอ็ดของคณะสงฆ์และประชาชนในตำบลในเมือง อำเภอ จังหวัดร้อยเอ็ด

5) การบูรณาการกิจกรรมการพัฒนาการเรียนรู้เชิงพุทธบูรณาการในพื้นที่สาธารณะใน
จังหวัดร้อยเอ็ดระหว่างคณะสงฆ์กับชุมชนท้องถิ่น

6) นโยบายและกลไกการพัฒนาการเรียนรู้เชิงพุทธบูรณาการในพื้นที่สาธารณะในจังหวัด
ร้อยเอ็ด

7) ปัญหา อุปสรรค ของการมีส่วนร่วมและการขับเคลื่อนการพัฒนาการเรียนรู้เชิงพุทธ
บูรณาการในพื้นที่สาธารณะในจังหวัดร้อยเอ็ด

3. การประชุมกลุ่มย่อย (Focus Group) โดยมีแนวทางการสนทนากลุ่มดังนี้

1) นโยบายและกลไกการส่งเสริมการพัฒนาการเรียนรู้เชิงพุทธบูรณาการในพื้นที่สาธารณะ
ในจังหวัดร้อยเอ็ด

2) การเสริมสร้างการเรียนรู้เชิงพุทธบูรณาการในพื้นที่สาธารณะในจังหวัดร้อยเอ็ด

3) การพัฒนาการเรียนรู้เชิงพุทธบูรณาการในพื้นที่สาธารณะในจังหวัดร้อยเอ็ด โดยใช้
หลักธรรมทางพระพุทธศาสนาประยุกต์กับกิจกรรมทางวัฒนธรรมและประเพณีท้องถิ่น

4) การส่งเสริมการพัฒนาการเรียนรู้เชิงพุทธบูรณาการในพื้นที่สาธารณะในจังหวัดร้อยเอ็ด
โดยให้ประชาชนได้นำหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาไปประยุกต์ใช้ในการดำเนินชีวิต

5) การบูรณาการกิจกรรมของชุมชนท้องถิ่น กิจกรรมพระพุทธศาสนาร่วมกับการพัฒนาการ
เรียนรู้เชิงพุทธบูรณาการในพื้นที่สาธารณะในจังหวัดร้อยเอ็ด

6) ปัญหา อุปสรรค ของการมีส่วนร่วมการพัฒนาการเรียนรู้เชิงพุทธบูรณาการในพื้นที่
สาธารณะในจังหวัดร้อยเอ็ด

**4. ชุดกิจกรรมและกระบวนการส่งเสริมการดำเนินการพัฒนาการเรียนรู้เชิงพุทธบูรณา
การในพื้นที่สาธารณะในจังหวัดร้อยเอ็ด** ประกอบด้วย

1) การพัฒนาชุดความรู้เกี่ยวกับการเรียนรู้เชิงพุทธบูรณาการในพื้นที่สาธารณะในจังหวัดร้อยเอ็ด

2) การถวายเป็นบุญกับพระภิกษุฝ่ายปกครองและสัมมนาให้ความรู้แก่ผู้นำชุมชนในระดับตำบลในเมือง อำเภอเมือง จังหวัดร้อยเอ็ด

3) การส่งเสริมและพัฒนากิจกรรมการเรียนรู้เชิงพุทธบูรณาการในพื้นที่วิทยาลัยสงฆ์ร้อยเอ็ด มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ตำบลนิเวศน์ อำเภอธวัชบุรี จังหวัดร้อยเอ็ด

4) การเสริมสร้างเครือข่ายพระสงฆ์และผู้นำชุมชนในการพัฒนาการเรียนรู้เชิงพุทธบูรณาการในพื้นที่วิทยาลัยสงฆ์ร้อยเอ็ด มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ตำบลนิเวศน์ อำเภอธวัชบุรี จังหวัดร้อยเอ็ด โดยเป็นความร่วมมือของคณะสงฆ์ ภาครัฐ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ภาคประชาชน ภาคเอกชนและมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

5) วิเคราะห์องค์ความรู้ ตัวชี้วัด และผลลัพธ์ของการขับเคลื่อนการพัฒนาการเรียนรู้เชิงพุทธบูรณาการในพื้นที่วิทยาลัยสงฆ์ร้อยเอ็ด มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ตำบลนิเวศน์ อำเภอธวัชบุรี จังหวัดร้อยเอ็ด

5. การสังเกตกิจกรรมและพฤติกรรม โดยเป็นการสังเกตการณ์ รูปแบบการเรียนรู้และการพัฒนากิจกรรมที่เหมาะสมกับการพัฒนาการเรียนรู้เชิงพุทธบูรณาการในพื้นที่วิทยาลัยสงฆ์ร้อยเอ็ด มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ตำบลนิเวศน์ อำเภอธวัชบุรี จังหวัดร้อยเอ็ด ประกอบด้วยกิจกรรมดังต่อไปนี้

1) กิจกรรมลานธรรมล้านกัฬา โดยออกกำลังกายในตอนเช้า

2) กิจกรรมอุ้มบุญอุ้มธรรม โดยทำบุญตักบาตรในตอนเช้าหลักจากออกกำลังกาย

3) กิจกรรมฟังธรรมนั่งสมาธิ โดยการฟังเทศนาจากพระอาจารย์วิปัสสนา

4) กิจกรรมอนุรักษ์วัฒนธรรมพื้นบ้าน โดยการแสดงศิลปะพื้นบ้าน

5) กิจกรรมต่อบุญต่อธรรม โดยนำอาหารจากการบิณฑบาตไปมอบให้แก่องค์กรการกุศล เช่น บ้านพักคนชรา บ้านเด็กกำพร้า คนยากจนในบริเวณพื้นที่ในจังหวัดร้อยเอ็ด

รวมทั้งการใช้เทคนิค SWOT เพื่อศึกษาวิเคราะห์ปัญหา อุปสรรค ผลกระทบของการดำเนินการพัฒนาการเรียนรู้เชิงพุทธบูรณาการในพื้นที่วิทยาลัยสงฆ์ร้อยเอ็ด มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ตำบลนิเวศน์ อำเภอธวัชบุรี จังหวัดร้อยเอ็ด รวมทั้งวิเคราะห์เพื่อให้เห็นความสอดคล้องของกิจกรรมกับการพัฒนาการเรียนรู้เชิงพุทธบูรณาการในพื้นที่บึงพลาญชัย

1.5 สำหรับการสร้างเครื่องมือการวิจัย ได้ดำเนินการดังนี้

1) สรุปรวหนังสือ รายงานการวิจัย ชุดความรู้ ว่าด้วยการพัฒนาการเรียนรู้เชิงพุทธบูรณาการในพื้นที่วิทยาลัยสงฆ์ร้อยเอ็ด มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ตำบลนิเวศน์ อำเภอธวัชบุรี จังหวัดร้อยเอ็ด

2) การนำข้อมูล ความรู้ที่รวบรวมไว้มารสร้างเป็นเครื่องมือการวิจัยทั้งแบบสอบถาม การสัมภาษณ์ สทนากลุ่ม และประเด็นการวิจัยอื่น ๆ

3) การตรวจสอบความเที่ยงตรง เนื้อหาของเครื่องมือ และความสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของการวิจัย โดยคณะนักวิจัย

4) ดำเนินการออกแบบเครื่องมือการวิจัยที่ครอบคลุมและสอดคล้องกับประชากร/กลุ่มตัวอย่างและผู้ให้ข้อมูลสำคัญ โดยพิจารณาจากการอธิบายตามทัศนะของผู้ให้ข้อมูล

5) การตรวจสอบเครื่องมือการวิจัย โดยผู้ทรงคุณวุฒิของสถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

6) การวิเคราะห์เครื่องมือก่อนนำไปใช้ในการวิจัยตามวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้

7) การนำเครื่องมือไปเก็บรวบรวมข้อมูลตามที่กำหนดไว้

การเก็บรวบรวมข้อมูลและการปฏิบัติการวิจัย

ในการเก็บรวบรวมข้อมูลครั้งนี้ คณะผู้วิจัยเป็นผู้ดำเนินการเก็บข้อมูลการพัฒนาการเรียนรู้เชิงพุทธบูรณาการในพื้นที่วิทยาลัยสงฆ์ร้อยเอ็ด มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ตำบลนิเวศน์ อำเภอธวัชบุรี จังหวัดร้อยเอ็ด โดยการรวบรวมข้อมูลหลายส่วนที่ต้องทำการรวบรวมข้อมูลมาประกอบกันให้ครอบคลุมวัตถุประสงค์ของการวิจัย คณะผู้วิจัยได้ดำเนินการรวบรวมข้อมูล โดยได้รับคำแนะนำจากผู้อาวุโสหรือผู้เชี่ยวชาญในพื้นที่กลุ่มเป้าหมาย ในการเลือกผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) เมื่อได้รายชื่อแล้ว คณะผู้วิจัยก็จะนัดหมายเพื่อสอบถามข้อมูลหรือไม่ก็เชิญผู้ให้ข้อมูลสำคัญเหล่านั้นด้วยตนเองเพื่อมาร่วมพูดคุยกันรายบุคคลหรือเป็นกลุ่ม ซึ่งสามารถตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูลได้เป็นอย่างดี โดยเทคนิคที่ใช้ในการเก็บข้อมูล โดยมีขั้นตอน ดังนี้

1) การศึกษาจากเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง พร้อมการค้นหา วัด ชุมชน และองค์กรต้นแบบที่ดำเนินการเกี่ยวกับการสร้างการรับรู้ การพัฒนาการเรียนรู้เชิงพุทธบูรณาการในพื้นที่วิทยาลัยสงฆ์ร้อยเอ็ด มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ตำบลนิเวศน์ อำเภอธวัชบุรี จังหวัดร้อยเอ็ด ตามที่กำหนดไว้

2) การขอหนังสือจากสถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เพื่อนำลงไปขอความร่วมมือในพื้นที่หรือองค์กรที่ศึกษา

3) นำข้อมูลเชิงเอกสารจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง มาวิเคราะห์สังเคราะห์เป็นข้อมูลด้านการดำเนินการพัฒนาการเรียนรู้เชิงพุทธบูรณาการในพื้นที่วิทยาลัยสงฆ์ร้อยเอ็ด มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ตำบลนิเวศน์ อำเภอธวัชบุรี จังหวัดร้อยเอ็ด

4) การสัมภาษณ์และการประชุมกลุ่มย่อย (Focus Group) ร่วมกับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ เพื่อศึกษาเกี่ยวกับสร้างองค์ความรู้ กิจกรรม และแนวการปฏิบัติเพื่อการสร้างการรับรู้ การมีส่วนร่วม การพัฒนาการเรียนรู้เชิงพุทธบูรณาการในพื้นที่วิทยาลัยสงฆ์ร้อยเอ็ด มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ตำบลนิเวศน์ อำเภอธวัชบุรี จังหวัดร้อยเอ็ด

5) กำหนดการอบรมเชิงปฏิบัติการในพื้นที่ โดยมีการนิมนต์พระสงฆ์ฝ่ายปกครองที่เป็นตัวแทนของจังหวัด พระสงฆ์ในเขตปกครองตำบลในเมือง ผู้นำภาครัฐที่เป็นตัวแทนของจังหวัด นายกองค์กรบริหารส่วนตำบล และผู้นำชุมชน เป็นต้น เข้าร่วมอบรมเชิงปฏิบัติการ

6) การพัฒนาโครงการและกิจกรรมด้านการเสริมสร้างองค์ความรู้และแนวปฏิบัติเพื่อการสร้างการรับรู้ พัฒนาการเรียนรู้เชิงพุทธบูรณาการในพื้นที่วิทยาลัยสงฆ์ร้อยเอ็ด มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ตำบลนิเวศน์ อำเภอธวัชบุรี จังหวัดร้อยเอ็ด

7) การสังเกตพฤติกรรม ซึ่งเป็นการสังเกตพฤติกรรมและการเรียนรู้ชุมชนผู้ที่เข้าร่วมอบรมเชิงปฏิบัติและฝ่ายต่าง ๆ เพื่อหาแนวทางการสร้างและการใช้องค์ความรู้และกระบวนการปฏิบัติเพื่อการพัฒนากระบวนการสร้างการรับรู้ พัฒนาการเรียนรู้เชิงพุทธบูรณาการในพื้นที่วิทยาลัยสงฆ์ร้อยเอ็ด มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ตำบลนิเวศน์ อำเภอธวัชบุรี จังหวัดร้อยเอ็ด

8) สนับสนุนให้เกิดการถ่ายทอดและส่งต่อองค์ความรู้เผยแพร่ความรู้และแนวปฏิบัติเรื่องการพัฒนาการเรียนรู้เชิงพุทธบูรณาการในพื้นที่วิทยาลัยสงฆ์ร้อยเอ็ด มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ตำบลนิเวศน์ อำเภอธวัชบุรี จังหวัดร้อยเอ็ด รวมทั้งการสัมมนาการประชุมเชิงปฏิบัติการตลอดจนผลักดันการใช้องค์ความรู้และแนวปฏิบัติเรื่องการพัฒนาการเรียนรู้เชิงพุทธบูรณาการในพื้นที่บึงพลาญชัย ให้เป็นบทเรียนและแนวทางการทำงานของ ชุมชน และองค์กรต้นแบบ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง เพื่อให้การเรียนรู้เชิงพุทธบูรณาการในพื้นที่บึงพลาญชัยเป็นต้นแบบในพื้นที่สาธารณะแห่งอื่น ๆ ในจังหวัดร้อยเอ็ดและจังหวัดอื่น ๆ อีก

9) การประสานเครือข่ายเพื่อร่วมสนับสนุนกิจกรรมการให้ความรู้และแนวปฏิบัติเพื่อพัฒนากระบวนการสร้างการรับรู้ พัฒนาการเรียนรู้เชิงพุทธบูรณาการในพื้นที่วิทยาลัยสงฆ์ร้อยเอ็ด มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ตำบลนิเวศน์ อำเภอธวัชบุรี จังหวัดร้อยเอ็ด เป็นต้น

10) การสรุปบทเรียนและการวิเคราะห์ผลการอบรมเชิงปฏิบัติการ เพื่อพัฒนาเป็นแบบความยั่งยืนและกระบวนการเชิงสังคม เพื่อพัฒนาเป็นรูปแบบ กระบวนการสร้างการรับรู้ พัฒนาการเรียนรู้เชิงพุทธบูรณาการในพื้นที่วิทยาลัยสงฆ์ร้อยเอ็ด มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ตำบลนิเวศน์ อำเภอธวัชบุรี จังหวัดร้อยเอ็ด

การวิเคราะห์ข้อมูล

หลังจากการจัดหมวดหมู่ข้อมูลและการตรวจสอบข้อมูลเสร็จ ในขั้นต่อไปนี้จะได้วิเคราะห์ข้อมูลที่ได้เรียบเรียงไว้ตามวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ เพื่อจะได้ใช้ในการถอดบทเรียนและบูรณาการการพัฒนาการเรียนรู้เชิงพุทธบูรณาการในพื้นที่วิทยาลัยสงฆ์ร้อยเอ็ด มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ตำบลนิเวศน์ อำเภอธวัชบุรี จังหวัดร้อยเอ็ด ตามเป้าประสงค์ที่กำหนดไว้

1. การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณ เน้นการศึกษวิเคราะห์ข้อมูลจากแบบสอบถามที่ได้เก็บรวบรวมจากกลุ่มพระสงฆ์และประชาชนในพื้นที่วิทยาลัยสงฆ์ร้อยเอ็ด มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ตำบลนิเวศน์ อำเภอธวัชบุรี จังหวัดร้อยเอ็ด จำนวน 400 ราย โดยมีขั้นตอนการศึกษวิเคราะห์ข้อมูลดังนี้

1) เลือกแบบสอบถามที่มีความสมบูรณ์ในการตอบไปวิเคราะห์ข้อมูล โดยใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์สำเร็จรูป SPSS/PC (Statistical Package for the Social Science)

2) แบบสอบถามตอนที่ 1 ซึ่งเป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับปัจจัยพื้นฐานของกลุ่มตัวอย่าง ความสนใจและกิจกรรมในพื้นที่วิทยาลัยสงฆ์ร้อยเอ็ด มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

ตำบลนิเวศน์ อำเภอธวัชบุรี จังหวัดร้อยเอ็ด โดยทำการวิเคราะห์และใช้วิธีหาค่าความถี่ ค่าร้อยละ แล้วนำมาเสนอในรูปตารางประกอบคำบรรยาย

3) แบบสอบถามตอนที่ 2 ซึ่งเป็นข้อมูลความคิดเห็นของประชาชนเกี่ยวกับพัฒนาการเรียนรู้เชิงพุทธบูรณาการในพื้นที่วิทยาลัยสงฆ์ร้อยเอ็ด มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ตำบลนิเวศน์ อำเภอธวัชบุรี จังหวัดร้อยเอ็ด โดยทำการวิเคราะห์โดยคำนวณหาค่าความถี่ ค่าร้อยละ คะแนนเฉลี่ย (X) ค่าความเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) เป็นรายชื่อและรายด้าน และเฉลี่ยรวมทุกด้าน โดยมีเกณฑ์ในการพิจารณาค่าเฉลี่ยของคะแนน เพื่อให้เห็นระดับของการพัฒนาการเรียนรู้เชิงพุทธบูรณาการในพื้นที่วิทยาลัยสงฆ์ร้อยเอ็ด มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ตำบลนิเวศน์ อำเภอธวัชบุรี จังหวัดร้อยเอ็ดในแต่ละด้าน จากกลุ่มตัวอย่าง ดังนี้

ค่าเฉลี่ย	1.00 – 1.50	= มีความคิดเห็นในระดับน้อยมาก
ค่าเฉลี่ย	1.51 – 2.50	= มีความคิดเห็นในระดับน้อย
ค่าเฉลี่ย	2.51 – 3.50	= มีความคิดเห็นในระดับปานกลาง
ค่าเฉลี่ย	3.51 – 4.50	= มีความคิดเห็นในระดับมาก
ค่าเฉลี่ย	4.51 – 5.00	= มีความคิดเห็นในระดับมากที่สุด

4) แบบสอบถามตอนที่ 3 ซึ่งเป็นข้อมูลด้านผลลัพธ์จากการพัฒนาการเรียนรู้เชิงพุทธบูรณาการในพื้นที่วิทยาลัยสงฆ์ร้อยเอ็ด มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ตำบลนิเวศน์ อำเภอธวัชบุรี จังหวัดร้อยเอ็ดและการนำกิจกรรมและหลักธรรมมาประยุกต์ใช้ เป็นต้น โดยทำการวิเคราะห์โดยคำนวณหาค่าความถี่ ค่าร้อยละ คะแนนเฉลี่ย (X) ค่าความเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) เป็นรายชื่อและรายด้าน และเฉลี่ยรวมทุกด้าน โดยมีเกณฑ์ในการพิจารณาค่าเฉลี่ยของคะแนน เพื่อให้เห็นระดับของกิจกรรมการพัฒนาการเรียนรู้เชิงพุทธบูรณาการในพื้นที่วิทยาลัยสงฆ์ร้อยเอ็ด มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ตำบลนิเวศน์ อำเภอธวัชบุรี จังหวัดร้อยเอ็ดในแต่ละด้าน

5) นำข้อมูลมาวิเคราะห์ทางสถิติเพื่อศึกษาค่าเป็นกลางทางสถิติ และเพื่อการวิเคราะห์ปัจจัยข้อมูลพื้นฐานส่วนบุคคลกับความคิดเห็นการพัฒนาการเรียนรู้เชิงพุทธบูรณาการในพื้นที่วิทยาลัยสงฆ์ร้อยเอ็ด มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ตำบลนิเวศน์ อำเภอธวัชบุรี จังหวัดร้อยเอ็ด

6) การวิเคราะห์ปัญหา อุปสรรค จกแบบสอบถามในเชิงสถิติและพรรณนา

7) การวิเคราะห์ สังเคราะห์ข้อมูลโดยการเชื่อมโยงแนวคิดทฤษฎีที่ได้กล่าวแล้ว เพื่อให้เห็นชุดความรู้ กระบวนการ และแนวทางการส่งเสริมกิจกรรมการพัฒนาการเรียนรู้เชิงพุทธบูรณาการในพื้นที่วิทยาลัยสงฆ์ร้อยเอ็ด มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ตำบลนิเวศน์ อำเภอธวัชบุรี จังหวัดร้อยเอ็ด

2. การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ คณะผู้วิจัยทำการวิเคราะห์ข้อมูลโดยวิธีการวิเคราะห์เชิงเนื้อหาประกอบบริบท (Context Content Analysis Technique) พร้อมกับการเก็บรวบรวมข้อมูลอยู่ตลอดเวลา ซึ่งการตรวจสอบข้อมูลเพื่อให้ได้ข้อมูลที่สมบูรณ์และวิเคราะห์ โดยผู้วิจัยนำข้อมูลที่ผ่านการตรวจสอบข้อมูลแล้ว มาจัดทำให้เป็นระบบหาความหมาย แยกแยะองค์ประกอบ

ทั้งเชื่อมโยงและหาความสัมพันธ์ของข้อมูลเพื่อให้สามารถนำไปสู่ความเข้าใจต่อการเปลี่ยนแปลงปรากฏการณ์และรูปแบบความเข้าใจกับความหลากหลายและความแตกต่างของข้อมูลที่รวบรวมมาเพื่อนำเสนอรายงานผลภาพรวม ของการพัฒนาการเรียนรู้เชิงพุทธบูรณาการในพื้นที่วิทยาลัยสงฆ์ร้อยเอ็ด มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ตำบลนิเวศน์ อำเภอธวัชบุรี จังหวัดร้อยเอ็ด เมื่อข้อมูลมีความถูกต้องแล้ว หลังจากนั้นก็จำแนกข้อมูลออกเป็นประเภทหรือแบ่งไปตามหมวดหมู่ตามวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ในการศึกษา ดังนี้

- 1) ศึกษาแบบการเรียนรู้เชิงพุทธบูรณาการในพื้นที่สาธารณะในจังหวัดร้อยเอ็ด
- 2) พัฒนาพื้นที่การเรียนรู้เชิงพุทธบูรณาการในพื้นที่สาธารณะในจังหวัดร้อยเอ็ด
- 3) พัฒนาสื่อการเรียนรู้เชิงพุทธบูรณาการในพื้นที่สาธารณะในจังหวัดร้อยเอ็ด

ผลการวิจัย (Research Results)

1. ศึกษาแบบสื่อการเรียนรู้เชิงพุทธบูรณาการในพื้นที่สาธารณะในจังหวัดร้อยเอ็ด

คนเราจะเกิดความรู้ความเข้าใจสิ่งแวดล้อมได้โดยสิ่งแวดล้อมที่เป็นวัตถุ ปรากฏการณ์หรือสถานการณ์ เราให้เกิตสื่อหรือสิ่งแทนในการระแแสความคิดด้านใดด้านหนึ่งหรือทั้งสามด้าน ได้แก่ ด้านกระทำ ด้านภาพ หรือด้านสัญลักษณ์ ดังนั้น สื่อในที่นี้จึงหมายถึงสื่อที่เป็นวัตถุหรือสถานการณ์กับสื่อที่เป็นลักษณะของความคิด ซึ่งอาจเทียบกับสื่อที่แบ่งประเภทตามแบบของ เอ็ดการ์ เดล ได้ ดังนี้ สื่อประเภทที่ก่อให้เกิดการกระทำ 1) การเคลื่อนที่หรือเคลื่อนไหวกล่อมเนื้อ ทำให้เกิดความรู้ความเข้าใจได้ ได้แก่ สื่อของจริง สถานการณ์จำลอง หุ่นจำลอง นาฏการ การทดลองสาธิต และการศึกษานอกสถานที่ 2) สื่อประเภทที่ก่อให้เกิดภาพนึก ได้แก่ สื่อนิทรรศการ ภาพยนตร์ โทรทัศน์ ภาพนิ่ง วิดยู และแผ่นเสียง 3) สื่อประเภทที่ก่อให้เกิดการคิดนึกเป็นสัญลักษณ์ ได้แก่ สื่อทัศนสัญลักษณ์และภาษา การสัมภาษณ์ผู้บริหารวิทยาลัยสงฆ์ ผู้แทนวัฒนธรรมจังหวัด ผู้แทนอำเภอธวัชบุรีและผู้แทนนักวิชาการพัฒนาชุมชนและสังคมในระดับมหาวิทยาลัย จำนวน 10 รูป/คน และสัมภาษณ์และสนทนากลุ่มร่วมกับคณะสงฆ์และตัวแทนภาครัฐ ผู้นำท้องถิ่นในระดับอำเภอ จำนวน 10 รูป/คน พบว่า นโยบายและแนวทางการปฏิบัติ หลักการดำเนินการของรูปแบบสื่อการจัดการเรียนรู้เชิงพุทธบูรณาการในพื้นที่สาธารณะในจังหวัดร้อยเอ็ด เน้นการพัฒนาศักยภาพความเป็นมนุษย์ให้ถึงพร้อมด้วยศีล สมาธิ และปัญญา กล่าวคือ ศีล หมายถึง การพัฒนาผู้เรียนให้มีพฤติกรรมที่ถูกต้องดีงาม รู้จัก ควรไม่ควร ประพฤติปฏิบัติเหมาะสมในกิจการงานของตนเอง สมาธิหมายถึง การพัฒนาให้ผู้เรียนมีสภาพจิตใจที่เข้มแข็ง สงบระงับเป็นอารมณ์เดียว คือความ ใฝ่ใจในสิ่งที่กำลังศึกษา ปัญญา หมายถึง การพัฒนาให้เกิดการหยั่งรู้ หรือญาณ ทศนะที่แจ่มแจ้ง ซึ่งการประยุกต์ใช้ความรู้ทางพระพุทธศาสนากับผู้เรียน เป็นหนทางหนึ่งที่จะช่วยพัฒนาด้าน จิตใจ อารมณ์ หรือจิตพิสัย (Affective Domain) ของผู้เรียนไปพร้อม ๆ กับการบรรลุเป้าประสงค์ของ หลักสูตรคือเป็นคนดี คนเก่ง และมีความสุข เพื่อให้พื้นที่สาธารณะเป็นแหล่งบ่มเพาะคนดีให้แก่ชุมชนและสังคม โดยมีการจัดกิจกรรมในพื้นที่สาธารณะ เช่น กิจกรรมอนุรักษ์วัฒนธรรมพื้นบ้าน โดยการแสดงศิลปะพื้นบ้าน กิจกรรมต่อบุญต่อธรรม โดยนำอาหารจากการบิณฑบาตไปมอบให้แก่องค์กรการ

กุศล เช่น บ้านพักคนชรา บ้านเด็กกำพร้า คนยากจนในบริเวณพื้นที่ในจังหวัดร้อยเอ็ด กิจกรรมไหว้พระสวดมนต์ เข้าค่ายคุณธรรม กิจกรรมอุ้มบุญอุ้มธรรม โดยทำบุญตักบาตรในตอนเช้าหลักจากออกกำลังกาย กิจกรรมลานธรรมล้านกัฬา โดยออกกำลังกายในตอนเช้า กิจกรรมทางสังคม เช่น ตรวจเยี่ยมแต่ละครอบครัว เป็นต้น กิจกรรมพึงธรรมนั่งสวดวิปัสสนา โดยการฟังเทศนาจากพระอาจารย์วิปัสสนา โดยเน้นการใช้สื่อต่าง ๆ ในการจัดการเรียนรู้ให้มากที่สุด

นโยบายการดำเนินการของรูปแบบสื่อการจัดการเรียนรู้เชิงพุทธบูรณาการในพื้นที่สาธารณะในจังหวัดร้อยเอ็ด เน้นการพัฒนาศักยภาพความเป็นมนุษย์ให้ถึงพร้อมด้วยศีล สมาธิ และปัญญา ผ่านการจัดกิจกรรมต่าง ๆ โดยการใช้สื่อในการเรียนรู้ เช่น ใช้สื่อ Multimedia และ Visual Media ให้มากที่สุดในการเรียนการสอน ,ทำ E-Book และจัดทำเว็บไซต์ สำหรับเผยแพร่กิจกรรมรูปแบบสื่อการจัดการเรียนรู้เชิงพุทธบูรณาการ โดยเน้นกิจกรรมเกี่ยวกับการไหว้พระสวดมนต์ เข้าค่ายคุณธรรม กิจกรรมอุ้มบุญอุ้มธรรม โดยทำบุญตักบาตรในตอนเช้าหลักจากออกกำลังกาย กิจกรรมลานธรรมล้านกัฬา โดยออกกำลังกายในตอนเช้า กิจกรรมทางสังคม เช่น ตรวจเยี่ยมแต่ละครอบครัว เป็นต้น กิจกรรมพึงธรรมนั่งสวดวิปัสสนา โดยการฟังเทศนาจากพระอาจารย์วิปัสสนา โดยเน้นการใช้สื่อต่าง ๆ ในการจัดการเรียนรู้ให้มากที่สุด การเรียนการสอนที่มีประสิทธิภาพนั้น “ครู” จะต้องสามารถใช้สื่อการสอนได้อย่าง หลากหลาย และเหมาะสม เพื่อให้นักเรียนได้ลงมือปฏิบัติ ผึกประสบการณ์ ทำให้เกิดการเรียนรู้ด้วยตนเอง โดยที่ครูสามารถออกแบบการเรียนการสอนได้ด้วยตนเอง ทั้งนี้ การนำเทคโนโลยีเข้ามาใช้ในการจัดการการเรียนการสอน “ครู” ต้องเข้าใจความสำคัญของเทคโนโลยีเสียก่อนว่า ปัจจุบันโลกของธุรกิจต้องการคนที่มีความรู้ ไม่ใช่ คนที่มีความรู้เพียงอย่างเดียว เพราะฉะนั้น ครูต้องเลือกใช้วิธีการที่หลากหลายและสอดคล้องกับเด็ก ให้มากที่สุด แนวคิดและหลักการดำเนินการของรูปแบบสื่อการจัดการเรียนรู้เชิงพุทธบูรณาการในพื้นที่สาธารณะในจังหวัดร้อยเอ็ด เน้นการพัฒนาศักยภาพความเป็นมนุษย์ให้ถึงพร้อมด้วยศีล สมาธิ และปัญญา ผ่านการจัดกิจกรรมต่าง ๆ โดยการใช้สื่อในการเรียนรู้เช่น จัดทำ E-Book ,การใช้สื่อ Multimedia และ Visual Media ในการเรียนการสอนผ่านกิจกรรมต่างๆ เช่น กิจกรรมไหว้พระสวดมนต์ เข้าค่ายคุณธรรม กิจกรรมอุ้มบุญอุ้มธรรม โดยทำบุญตักบาตรในตอนเช้าหลักจากออกกำลังกาย กิจกรรมลานธรรมล้านกัฬา โดยออกกำลังกายในตอนเช้า กิจกรรมทางสังคม เช่น ตรวจเยี่ยมแต่ละครอบครัว เป็นต้น กิจกรรมพึงธรรมนั่งสวดวิปัสสนา โดยการฟังเทศนาจากพระอาจารย์วิปัสสนา โดยเน้นการใช้สื่อต่าง ๆ ในการจัดการเรียนรู้ให้มากที่สุด สื่อการเรียนการสอน เป็นเครื่องมือช่วยสอนที่สำคัญอย่างหนึ่งในกระบวนการเรียนรู้ การเลือกใช้สื่อที่มีอยู่หลากหลายได้อย่างเหมาะสม จะช่วยให้ผู้เรียนสามารถเข้าใจเนื้อหาความรู้ที่ผู้สอนต้องการสื่อได้รวดเร็วและดียิ่งขึ้น แต่กลับกันการที่ผู้สอนเลือกใช้สื่อผิดประเภทหรือใช้อย่างไม่เหมาะสมก็อาจจะส่งผลเสียกับผู้เรียนได้ รูปแบบสื่อในพื้นที่สาธารณะจะต้องใช้ได้อย่างสะดวกและเมื่อนำมาใช้แล้วช่วยให้การเรียนการสอนมีประสิทธิภาพ ได้ดังนี้ 1) การวิเคราะห์ข้อมูลเพื่อการออกแบบสื่อ เช่น วิเคราะห์ข้อมูลผู้เรียน วิเคราะห์ข้อมูลทักษะ วิเคราะห์ข้อมูลสื่อการเรียนรู้อ วิเคราะห์ข้อมูลวัสดุและการผลิตและการวิเคราะห์ข้อมูลการผลิตสื่อการเรียนรู้อ 2) สื่อที่จะนำมาใช้ประกอบการเรียนการสอนต้องเป็นสื่อที่ประกอบด้วยภาพและเสียงที่

มุ่งเน้นการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมท้องถิ่นให้เหมาะสมกับทุกวัย 3) สื่อมีเนื้อหาสนุกสนานเมื่อนำมาประกอบกับการเรียนการสอนแล้วทำให้ผู้เรียนนั้นไม่เบื่อ เช่น สื่อเกี่ยวกับวัด เกี่ยวกับศาสนา เกี่ยวกับพิธีกรรมต่าง ๆ ของศาสนาพุทธ ประเพณีวัฒนธรรมต่าง ๆ ของท้องถิ่น โดยสื่อต่างๆต้องสอดแทรกกิจกรรมต่างๆ เช่น กิจกรรมอนุรักษ์วัฒนธรรมพื้นบ้าน โดยการแสดงศิลปะพื้นบ้าน กิจกรรมต่อยอดต่อธรรม โดยนำอาหารจากการбинตบาตไปมอบให้แก่องค์กรการกุศล เช่น บ้านพักคนชรา บ้านเด็กกำพร้า คนยากจนในบริเวณพื้นที่ในจังหวัดร้อยเอ็ด กิจกรรมไหว้พระสวดมนต์ เข้าค่ายคุณธรรม กิจกรรมอุ้มบุญอุ้มธรรม โดยทำบุญตักบาตรในตอนเช้าหลักจากออกกำลังกาย กิจกรรมลานธรรมล้านกัฬา โดยออกกำลังกายในตอนเช้า กิจกรรมทางสังคม เช่น ตรวจเยี่ยมแต่ละครอบครัว เป็นต้น กิจกรรมพึงธรรมนั่งสมาธิ โดยการฟังเทศนาจากพระอาจารย์วิปัสณา ปัญหาและอุปสรรคในการใช้สื่อ ได้แก่ การขาดแคลนสื่อวัสดุ อุปกรณ์ช่วยสอน สื่อวีดิทัศน์ คอมพิวเตอร์หรือแท็บเล็ต ปัญหาบุคลากรขาดความรู้ความเข้าใจในการผลิตสื่อ ขาดประสบการณ์ และความรู้ความชำนาญในการใช้สื่อนวัตกรรมทางการศึกษา รวมถึงการไม่ส่งเสริมให้เกิดการใช้งานอย่างต่อเนื่อง ปัญหาขาดการสนับสนุนด้านงบประมาณ ในการจัดหาวัสดุและอุปกรณ์ในการผลิตสื่อ หรือนำสื่อมาประยุกต์ใช้กับการสอนต่าง ๆ ปัญหาการที่สิ่งแวดล้อมเป็นอุปสรรคหรือไม่เหมาะสมต่อการใช้อุปกรณ์บางประเภท หรือสื่อนวัตกรรมบางชนิด ไม่เหมาะกับการจัดกิจกรรมให้ผู้เรียน ปัญหาความแตกต่างของผู้เรียนส่งผลทำให้การใช้สื่อมีผลลัพธ์ที่หลากหลาย มีทั้งสนใจและไม่สนใจ และสื่อหรือนวัตกรรมบางชนิดใช้เวลาในการใช้มากเกินไป ไม่เหมาะสมกับการจัดเวลาเรียน การสำรวจความคิดเห็นรูปแบบสื่อการเรียนรู้เชิงพุทธบูรณาการในพื้นที่สาธารณะในจังหวัดร้อยเอ็ด จากกลุ่มตัวอย่างพระสงฆ์และประชาชน จำนวน 400 รูป/คน ในพื้นที่วิทยาลัยสงฆ์ร้อยเอ็ด มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ตำบลนิเวศน์ อำเภอร้อยเอ็ด จังหวัดร้อยเอ็ด ข้อมูลพื้นฐานส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม พบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่เป็นพระภิกษุ จำนวน 153 รูป คิดเป็นร้อยละ 38.3 รองลงมา เป็นสามเณร จำนวน 96 รูป คิดเป็นร้อยละ 24.0 และ จำนวนน้อยที่สุดคือ เป็นฆราวาส (หญิง) จำนวน 72 คน คิดเป็นร้อยละ 18.0 ตามลำดับ สำหรับอายุของกลุ่มตัวอย่าง พบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ มีอายุไม่เกิน 20 ปี จำนวน 130 คน คิดเป็นร้อยละ 32.5 รองลงมา มีอายุระหว่าง 21 - 25 ปี จำนวน 106 คน คิดเป็นร้อยละ 26.5 และจำนวนน้อยที่สุดคือ มีอายุ 50 ปี ขึ้นไป จำนวน 32 คน คิดเป็นร้อยละ 8.0 ตามลำดับ ระดับการศึกษาของกลุ่มตัวอย่าง พบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มีระดับการศึกษาในระดับมัธยมศึกษา จำนวน 82 คน คิดเป็นร้อยละ 20.5 รองลงมา ระดับมัธยมศึกษา ตริ - เอก จำนวน 77 คน คิดเป็นร้อยละ 19.3 และจำนวนน้อยที่สุดคือ ระดับปริญญาตรี 7 - 9 จำนวน 6 คน คิดเป็นร้อยละ 1.5 ตามลำดับ ความคิดเห็นเกี่ยวกับรูปแบบสื่อการเรียนรู้เชิงพุทธบูรณาการในพื้นที่สาธารณะในจังหวัดร้อยเอ็ด พบว่า ความคิดเห็นของผู้ตอบแบบสอบถามต่อรูปแบบสื่อการเรียนรู้เชิงพุทธบูรณาการในพื้นที่สาธารณะในจังหวัดร้อยเอ็ด โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.20 ความคิดเห็นเกี่ยวกับกิจกรรมที่เป็นการส่งเสริมรูปแบบการจัดการเรียนรู้เชิงพุทธบูรณาการ กิจกรรมอนุรักษ์วัฒนธรรมพื้นบ้าน โดยการแสดงศิลปะพื้นบ้าน คิดเป็นร้อยละ 73.3 รองลงมาคือ กิจกรรมต่อยอดต่อธรรม โดยนำอาหารจากการ

บิณฑบาตไปมอบให้แก่องค์กรการกุศล เช่น บ้านพักคนชรา บ้านเด็กกำพร้า คนยากจนในบริเวณพื้นที่ในจังหวัดร้อยเอ็ด คิดเป็นร้อยละ 66.8 รองลงมาคือ กิจกรรมไหว้พระสวดมนต์ เข้าค่ายคุณธรรม คิดเป็นร้อยละ 66.3 รองลงมาคือ กิจกรรมอุ้มบุญอุ้มธรรม โดยทำบุญตักบาตรในตอนเช้าหลักจากออกกำลังกาย คิดเป็นร้อยละ 65.8 รองลงมา คือ กิจกรรมอื่น ๆ คิดเป็นร้อยละ 65.3 รองลงมาคือ กิจกรรมทางสังคม เช่น ตรวจเยี่ยมแต่ละครอบครัว เป็นต้น คิดเป็นร้อยละ 64.8 รองลงมาคือ กิจกรรมลานธรรมล้านกัฬา โดยออกกำลังกายในตอนเช้า คิดเป็นร้อยละ 64.0 และกิจกรรมฟังธรรมนั่งสรวรค์ โดยการฟังเทศนาจากพระอาจารย์วิปัสสนา คิดเป็นร้อยละ 53.5

สรุปได้ว่า แนวคิดและหลักการดำเนินการของรูปแบบสื่อการจัดการเรียนรู้เชิงพุทธบูรณาการในพื้นที่สาธารณะในจังหวัดร้อยเอ็ด เน้นการพัฒนาศักยภาพความเป็นมนุษย์ให้ถึงพร้อมด้วยศีล สมาธิ และปัญญา การประยุกต์ใช้ความรู้ทางพระพุทธศาสนากับผู้เรียน เป็นหนทางหนึ่งที่จะช่วยพัฒนาจิต จิตใจ อารมณ์ หรือจิตพิสัย (Affective Domain) ของผู้เรียน ไปพร้อมๆ กับการบรรลุเป้าประสงค์ของ หลักสูตรคือเป็นคนดี คนเก่ง และมีความสุข เพื่อให้พื้นที่สาธารณะเป็นแหล่งบ่มเพาะคนดีให้แก่ชุมชนและสังคม โดยมีการจัดกิจกรรมในพื้นที่สาธารณะ เช่น กิจกรรมอนุรักษ์วัฒนธรรมพื้นบ้าน โดยการแสดงศิลปะพื้นบ้าน กิจกรรมต่อบุญต่อธรรม โดยนำอาหารจากการบิณฑบาตไปมอบให้แก่องค์กรการกุศล เช่น บ้านพักคนชรา บ้านเด็กกำพร้า คนยากจนในบริเวณพื้นที่ในจังหวัดร้อยเอ็ด กิจกรรมไหว้พระสวดมนต์ เข้าค่ายคุณธรรม กิจกรรมอุ้มบุญอุ้มธรรม โดยทำบุญตักบาตรในตอนเช้าหลักจากออกกำลังกาย กิจกรรมลานธรรมล้านกัฬา โดยออกกำลังกายในตอนเช้า กิจกรรมทางสังคม เช่น ตรวจเยี่ยมแต่ละครอบครัว เป็นต้น กิจกรรมฟังธรรมนั่งสรวรค์ โดยการฟังเทศนาจากพระอาจารย์วิปัสสนา โดยเน้นการใช้สื่อต่าง ๆ ในการจัดการเรียนรู้ให้มากที่สุด

2. พัฒนาสื่อการเรียนรู้เชิงพุทธบูรณาการในพื้นที่สาธารณะในจังหวัดร้อยเอ็ด

สื่อการสอนเป็นองค์ประกอบสำคัญในการสร้างประสบการณ์ทางการศึกษาให้แก่ผู้เรียน สื่อการสอนมีให้เลือกหลายชนิด สิ่งสำคัญคือผู้สอนจะต้องเลือกและใช้สื่อการสอนให้เหมาะกับบทเรียน สื่อการสอนนั้นจะต้องใช้ได้อย่างสะดวกและเมื่อนำมาใช้แล้วช่วยให้การเรียนการสอนมีประสิทธิภาพ การสัมภาษณ์ผู้บริหารวิทยาลัยสงฆ์ ผู้แทนวัฒนธรรมจังหวัด ผู้แทนอำเภอธวัชบุรีและผู้แทนนักวิชาการพัฒนาชุมชนและสังคมในระดับมหาวิทยาลัย จำนวน 10 รูป/คน และสัมภาษณ์และสนทนากลุ่มร่วมกับคณะสงฆ์และตัวแทนภาครัฐ ผู้นำท้องถิ่นในระดับอำเภอ จำนวน 10 รูป/คน สื่อการสอนเป็นองค์ประกอบสำคัญในการสร้างประสบการณ์ทางการศึกษาให้แก่ผู้เรียน สื่อการสอนมีให้เลือกหลายชนิด สิ่งสำคัญคือผู้สอนจะต้องเลือกและใช้สื่อการสอนให้เหมาะกับบทเรียน สื่อการสอนนั้นจะต้องใช้ได้อย่างสะดวกและเมื่อนำมาใช้แล้วช่วยให้การเรียนการสอนมีประสิทธิภาพ

การสัมภาษณ์ผู้บริหารวิทยาลัยสงฆ์ ผู้แทนวัฒนธรรมจังหวัด ผู้แทนอำเภอธวัชบุรีและผู้แทนนักวิชาการพัฒนาชุมชนและสังคมในระดับมหาวิทยาลัย จำนวน 10 รูป/คน เพื่อทราบนโยบายและแนวปฏิบัติการพัฒนาสื่อการเรียนรู้เชิงพุทธบูรณาการในพื้นที่วิทยาลัยสงฆ์ร้อยเอ็ด มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ตำบลนิเวศน์ อำเภอธวัชบุรี จังหวัดร้อยเอ็ด และ

สัมภาษณ์และสนทนากลุ่มร่วมกับคณะสงฆ์และตัวแทนภาครัฐ ผู้นำท้องถิ่นในระดับอำเภอ จำนวน 10 รูป/คน เพื่อทราบแนวทางการดำเนินการตามเป้าหมายการพัฒนาสื่อการเรียนรู้เชิงพุทธบูรณาการในพื้นที่วิทยาลัยสงฆ์ร้อยเอ็ด มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ตำบลนิเวศน์ อำเภอธวัชบุรี จังหวัดร้อยเอ็ด สื่อการสอนเป็นองค์ประกอบสำคัญในการสร้างประสบการณ์ทางการศึกษาให้แก่ผู้เรียน สื่อการสอนมีให้เลือกหลายชนิด สิ่งสำคัญคือผู้สอนจะต้องเลือกและใช้สื่อการสอนให้เหมาะสมกับบทเรียน สื่อการสอนนั้นจะต้องใช้ได้อย่างสะดวกและเมื่อนำมาใช้แล้วช่วยให้การเรียนการสอนมีประสิทธิภาพ ดังนั้นสื่อจึงมีความสำคัญมาก กระบวนการพัฒนาสื่อการเรียนรู้เชิงพุทธบูรณาการในพื้นที่สาธารณะในจังหวัดร้อยเอ็ด นโยบายและแนวทางการส่งเสริมการพัฒนารูปแบบสื่อการเรียนการสอน ในการจัดกิจกรรมในพื้นที่สาธารณะ เช่น กิจกรรมอนุรักษ์วัฒนธรรมพื้นบ้าน โดยการแสดงศิลปะพื้นบ้าน กิจกรรมต่อยอดต่อธรรม โดยนำอาหารจากการบิณฑบาตไปมอบให้แก่องค์กรการกุศล เช่น บ้านพักคนชรา บ้านเด็กกำพร้า คนยากจนในบริเวณพื้นที่ในจังหวัดร้อยเอ็ด กิจกรรมไหว้พระสวดมนต์ เข้าค่ายคุณธรรม กิจกรรมอุ้มบุญอุ้มธรรม โดยทำบุญตักบาตรในตอนเช้าหลักจากออกกำลังกาย กิจกรรมลานธรรมล้านกีฬา โดยออกกำลังกายในตอนเช้า กิจกรรมทางสังคม เช่น ตรวจเยี่ยมแต่ละครอบครัว เป็นต้น กิจกรรมฟั่งธรรมนั่งสมาธิ โดยการฟังเทศนาจากพระอาจารย์วิปัสสนา ในแต่ละกิจกรรมการเรียนรู้โดยมีแนวทางการใช้สื่อต่างๆ ดังนี้ 1) สื่อหรือนวัตกรรมที่จะนำมาใช้ มีจุดเด่นที่เห็นได้ชัดในการเป็นสื่อที่ช่วยเหลือในการจัดการเรียนการสอน มากกว่ารูปแบบการสอนแบบเดิม ๆ 2) สื่อหรือนวัตกรรมมีความสอดคล้องกับสภาพแวดล้อมของโรงเรียนและสภาพความเป็นอยู่ของผู้เรียน 3) ควรเลือกใช้สื่อหรือนวัตกรรมที่มีงานวิจัยหรือกรณีศึกษารองรับ ในเรื่องของการนำมาใช้ได้ ในสถานการณ์ที่คล้ายคลึงกัน 4) สื่อและนวัตกรรม มีความเกี่ยวข้องกับความต้องการของผู้เรียน 5) ควรคำนึงถึงงบประมาณของแต่ละโรงเรียนในการเลือกซื้อหรือผลิตสื่อและนวัตกรรม พยายามเลือกสรรสื่อโดยคำนึงถึงความคุ้มค่าเป็นหลัก ไม่ควรให้สิ้นเปลืองมากเกินไป สามารถนำมาใช้ได้หลากหลาย 6) ในการใช้สื่อและนวัตกรรมต่าง ๆ ผู้ใช้จำเป็นต้องศึกษาคู่มือการใช้หรือออกแบบวิธีการใช้ให้เหมาะสมก่อนนำมาใช้ เพื่อให้สามารถใช้สื่อได้มีประสิทธิภาพและไม่ให้เกิดความเสียหายกับตัวสื่อ 7) สามารถใช้สื่อเทคโนโลยีมาทดแทนสื่อสิ้นเปลือง ต่าง ๆ เช่น ใช้การฉายภาพจากอินเทอร์เน็ต แทนการปรี้นรูปภาพลงบนกระดาน เป็นต้น การเสริมสร้างการพัฒนาารูปแบบการจัดการเรียนรู้เชิงพุทธบูรณาการในพื้นที่สาธารณะในจังหวัดร้อยเอ็ด กระบวนการพัฒนารูปแบบสื่อการเรียนการสอน ได้ดังนี้ 1) การวิเคราะห์ข้อมูลเพื่อการออกแบบสื่อ เช่น วิเคราะห์ข้อมูลผู้เรียน วิเคราะห์ข้อมูลทักษะ วิเคราะห์ข้อมูลสื่อการเรียนรู้ วิเคราะห์ข้อมูลวัสดุและการผลิตและการวิเคราะห์ข้อมูลการผลิตสื่อการเรียนรู้ 2) สื่อที่จะนำมาใช้ประกอบการเรียนการสอนต้องเป็นสื่อที่ประกอบด้วยภาพและเสียงที่มุ่งเน้นให้เหมาะสมกับวัยของผู้เรียน 3) สื่อมีเนื้อหาสนุกสนานเมื่อนำมาประกอบกับการเรียนการสอนแล้วทำให้ผู้เรียนนั้นไม่เบื่อ เช่น สื่อเกี่ยวกับวัด เกี่ยวกับศาสนา เกี่ยวกับพิธีกรรมต่าง ๆ ของศาสนาพุทธ ประเพณีวัฒนธรรมต่าง ๆ ของท้องถิ่น นโยบายและกลไกการพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้เชิงพุทธบูรณาการในพื้นที่สาธารณะในจังหวัดร้อยเอ็ด จัดทำสื่อการเรียนการสอนที่มีประสิทธิภาพและเหมาะสมกับ

ผู้เรียนโดยในท้องถิ่น โดยใช้วัสดุอุปกรณ์ที่มีในท้องถิ่นและสนับสนุนให้ ชุมชน วัด และโรงเรียน มีส่วนร่วมในการจัดทำสื่อการเรียนการสอน เช่น กิจกรรมอนุรักษ์วัฒนธรรมพื้นบ้าน โดยการแสดง ศิลปะพื้นบ้าน กิจกรรมต่อยอดต่อธรรม โดยนำอาหารจากการบิณฑบาตไปมอบให้แก่องค์กร การกุศล เช่น บ้านพักคนชรา บ้านเด็กกำพร้า คนยากจนในบริเวณพื้นที่ในจังหวัดร้อยเอ็ด กิจกรรม ไหว้พระสวดมนต์ เข้าค่ายคุณธรรม กิจกรรมอุ้มบุญอุ้มธรรม โดยทำบุญตักบาตรในตอนเช้าหลักจาก ออกกำลังกาย กิจกรรมลานธรรมล้านกีฬา โดยออกกำลังกายในตอนเช้า กิจกรรมทางสังคม เช่น ตรวจเยี่ยมแต่ละครอบครัว เป็นต้น กิจกรรมฟังธรรมนั่งสมาธิ โดยการฟังเทศนาจากพระอาจารย์ วิปัสสนา การส่งเสริมการพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้เชิงพุทธบูรณาการในพื้นที่สาธารณะใน จังหวัดร้อยเอ็ดโดยให้ประชาชนได้นำกิจกรรมและหลักธรรมทางพระพุทธศาสนามาประยุกต์ใช้ในการ ดำเนินชีวิต โดยการจัดกิจกรรมเพื่อส่งเสริมให้ชุมชน วัด และโรงเรียนมีส่วนร่วมในกิจกรรม ต่างๆร่วมกันโดยสอดแทรกหลักธรรมอริยสัจ 4 และไตรสิกขาผ่านสื่อการจัดการเรียนรู้ เช่น วิดีทัศน์ แผ่นพับ สื่อมัลติมีเดียเพื่อการเรียนรู้ เช่น เช่น กิจกรรมอนุรักษ์วัฒนธรรมพื้นบ้าน โดยการแสดง ศิลปะพื้นบ้าน กิจกรรมต่อยอดต่อธรรม โดยนำอาหารจากการบิณฑบาตไปมอบให้แก่องค์กร การกุศล เช่น บ้านพักคนชรา บ้านเด็กกำพร้า คนยากจนในบริเวณพื้นที่ในจังหวัดร้อยเอ็ด กิจกรรม ไหว้พระสวดมนต์ เข้าค่ายคุณธรรม กิจกรรมอุ้มบุญอุ้มธรรม โดยทำบุญตักบาตรในตอนเช้าหลักจาก ออกกำลังกาย กิจกรรมลานธรรมล้านกีฬา โดยออกกำลังกายในตอนเช้า กิจกรรมทางสังคม เช่น ตรวจเยี่ยมแต่ละครอบครัว เป็นต้น กิจกรรมฟังธรรมนั่งสมาธิ โดยการฟังเทศนาจากพระอาจารย์ วิปัสสนา โดยในทุกกิจกรรมจะสอดแทรกสื่อการเรียนรู้ เพื่อให้ประชาชนนำมาประยุกต์ใช้ใน ชีวิตประจำวันได้ ปัญหาและอุปสรรคในการใช้สื่อนั้น สามารถจำแนก ได้ดังนี้ 1) บุคลากรขาด ความรู้ความเข้าใจในการผลิตสื่อ ขาดประสบการณ์และความรู้ความชำนาญในการใช้สื่อนวัตกรรม ทางการศึกษา รวมถึงการไม่ส่งเสริมให้เกิดการใช้งานอย่างต่อเนื่อง 2) ขาดการสนับสนุนด้าน งบประมาณ ในการจัดหาวัสดุและอุปกรณ์ในการผลิตสื่อหรือนำสื่อมาประยุกต์ใช้กับการสอนต่าง ๆ 3) สื่อนวัตกรรมบางชนิด ไม่เหมาะกับการจัดกิจกรรมให้ผู้เรียนในห้องเรียนที่มีจำนวนมาก 4) ความแตกต่างของผู้เรียนส่งผลทำให้การใช้สื่อนั้นมีผลลัพธ์ที่หลากหลาย มีทั้งสนใจและไม่สนใจ และสื่อ หรือนวัตกรรมบางชนิดใช้เวลาในการใช้มากเกินไป ไม่เหมาะสมกับการจัดเวลาเรียน 5) การขาดการ วัดและประเมินผลการใช้สื่อ ทำให้ไม่สามารถหาได้ว่าสื่อหรือนวัตกรรมใด มีผลต่อผู้เรียนอย่างไร การสำรวจความคิดเห็นของผู้ตอบแบบสอบถามต่อการมีส่วนร่วมพัฒนาสื่อการจัดการเรียนรู้เชิง พุทธบูรณาการในพื้นที่สาธารณะในจังหวัดร้อยเอ็ด จากกลุ่มตัวอย่างพระสงฆ์และประชาชน จำนวน 400 รูป/คน ในพื้นที่วิทยาลัยสงฆ์ร้อยเอ็ด มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ตำบลนิเวศน์ อำเภอกันทรวิชัย จังหวัดร้อยเอ็ด ความคิดเห็นของผู้ตอบแบบสอบถามต่อการมีส่วนร่วมพัฒนารูปแบบ สื่อการจัดการเรียนรู้เชิงพุทธบูรณาการในพื้นที่สาธารณะในจังหวัดร้อยเอ็ด พบว่า ความคิดเห็นของ ผู้ตอบแบบสอบถามต่อการมีส่วนร่วมพัฒนารูปแบบสื่อการจัดการเรียนรู้เชิงพุทธบูรณาการใน พื้นที่สาธารณะในจังหวัดร้อยเอ็ด โดยภาพรวม อยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.19 การพัฒนา และหาประสิทธิภาพของชุดความรู้เรื่องการพัฒนาสื่อการเรียนรู้เชิงพุทธบูรณาการในพื้นที่

สาธารณะ สามารถช่วยส่งเสริมให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ เกิดความสนุกสนานในการเรียนและมีความสุขกับการเรียน ทำให้ผลการเรียนสูงขึ้นและสามารถเป็นสื่อในการจัดการเรียนรู้ให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น กระบวนการพัฒนาชุดความรู้ มาตรการ และกระบวนการการพัฒนาแบบสื่อการจัดการเรียนรู้เชิงพุทธบูรณาการในพื้นที่วิทยาลัยสงฆ์ร้อยเอ็ด มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ตำบลนิเวศน์ อำเภอธวัชบุรี จังหวัดร้อยเอ็ด ดังนี้

1) การพัฒนาชุดความรู้เรื่องการพัฒนาสื่อการเรียนรู้เชิงพุทธบูรณาการในพื้นที่วิทยาลัยสงฆ์ร้อยเอ็ด มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ตำบลนิเวศน์ อำเภอธวัชบุรี จังหวัดร้อยเอ็ด จำนวน 1 ชุด โดยกำหนดจุดประสงค์ของการพัฒนาสื่อการจัดการเรียนรู้เชิงพุทธบูรณาการในพื้นที่สาธารณะ ศึกษาเอกสารตำรา งานวิจัย เพื่อกำหนดประเด็นการพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้เชิงพุทธบูรณาการในพื้นที่สาธารณะ

2) สร้างชุดความรู้เรื่องการพัฒนาสื่อการเรียนรู้เชิงพุทธบูรณาการในพื้นที่สาธารณะ และนำเสนอให้ผู้ทรงคุณวุฒิพิจารณาเห็นชอบ

3) นำชุดความรู้เรื่องการพัฒนาสื่อการเรียนรู้เชิงพุทธบูรณาการในพื้นที่สาธารณะ (ฉบับร่าง) เสนอผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 10 ท่าน ตรวจสอบความสอดคล้องของแนวคิดสื่อการเรียนรู้เชิงพุทธบูรณาการในพื้นที่สาธารณะ และปรับปรุงตามข้อเสนอแนะของผู้ทรงคุณวุฒิ

4) นำชุดความรู้เรื่องการพัฒนาสื่อการเรียนรู้เชิงพุทธบูรณาการในพื้นที่สาธารณะ ไปทดลองใช้อบรมกับการถวายเป็นความรู้กับพระภิกษุฝ่ายปกครองและสัมมนาให้ความรู้แก่ผู้นำชุมชนในระดับตำบลในเมือง อำเภอเมือง จังหวัดร้อยเอ็ด ครั้งที่ 1

5) นำชุดความรู้เรื่องการพัฒนาสื่อการเรียนรู้เชิงพุทธบูรณาการในพื้นที่สาธารณะ มาปรับปรุงแก้ไขการเรียนรู้ในสิ่งที่ยังไม่สมบูรณ์หรือยังเข้าใจคลาดเคลื่อนและนำข้อมูลที่ได้มาใช้ปรับปรุงสร้างชุดความรู้

6) นำชุดความรู้เรื่องการพัฒนาสื่อการเรียนรู้เชิงพุทธบูรณาการในพื้นที่สาธารณะ ไปทดลองใช้อบรมกับการถวายเป็นความรู้กับพระภิกษุฝ่ายปกครองและสัมมนาให้ความรู้แก่ผู้นำชุมชนในระดับตำบลในเมือง อำเภอเมือง จังหวัดร้อยเอ็ด ครั้งที่ 2

7) นำแบบวัดผลสัมฤทธิ์ของชุดความรู้เรื่องการพัฒนาสื่อการเรียนรู้เชิงพุทธบูรณาการในพื้นที่สาธารณะเป็นฉบับจริง

8) ประกาศรับสมัครผู้เข้ารับการอบรมตามชุดความรู้เรื่องการพัฒนาสื่อการเรียนรู้เชิงพุทธบูรณาการในพื้นที่สาธารณะ จำนวน 20 คน

9) การถวายเป็นความรู้กับพระภิกษุฝ่ายปกครองและสัมมนาให้ความรู้แก่ผู้นำชุมชน โดยใช้ชุดความรู้เรื่องการพัฒนาสื่อการเรียนรู้เชิงพุทธบูรณาการในพื้นที่สาธารณะ

10) การส่งเสริมและพัฒนาชุดความรู้เรื่องการพัฒนาสื่อการเรียนรู้เชิงพุทธบูรณาการในพื้นที่วิทยาลัยสงฆ์ร้อยเอ็ด มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ตำบลนิเวศน์ อำเภอธวัชบุรี จังหวัดร้อยเอ็ด

11) การเสริมสร้างเครือข่ายพระสงฆ์และผู้นำชุมชนในการพัฒนาชุดความรู้เรื่องการพัฒนาสื่อการเรียนรู้เชิงพุทธบูรณาการในพื้นที่วิทยาลัยสงฆ์ร้อยเอ็ด มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ตำบลนิเวศน์ อำเภอธวัชบุรี จังหวัดร้อยเอ็ด โดยเป็นความร่วมมือของคณะสงฆ์ ภาครัฐ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ภาคประชาชน ภาคเอกชนและมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

12) วิเคราะห์องค์ความรู้ ตัวชี้วัด และผลลัพธ์ของการขับเคลื่อนรูปแบบการจัดการเรียนรู้เชิงพุทธบูรณาการในพื้นที่วิทยาลัยสงฆ์ร้อยเอ็ด มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ตำบลนิเวศน์ อำเภอธวัชบุรี จังหวัดร้อยเอ็ด

การอบรมชุดความรู้เรื่องการพัฒนาสื่อการเรียนรู้เชิงพุทธบูรณาการในพื้นที่สาธารณะ จากกลุ่มตัวอย่างจำนวน 20 คน ผลการเปรียบเทียบการทดสอบก่อนการใช้ชุดความรู้รูปแบบสื่อการจัดการเรียนรู้เชิงพุทธบูรณาการในพื้นที่สาธารณะ พบว่า กลุ่มตัวอย่าง มีผลการทดสอบหลังเข้าร่วมกิจกรรมการอบรมโดยใช้ชุดความรู้เรื่องการพัฒนาสื่อการเรียนรู้เชิงพุทธบูรณาการในพื้นที่สาธารณะ ในครั้งที่ 1 (ประเมินหลังการฝึกอบรม) ($\bar{x} = 17.0$ S.D. = 0.50) และครั้งที่ 2 ($\bar{x} = 18.90$ S.D. = 0.31) สูงกว่าก่อนการเข้าร่วมกิจกรรมการอบรม ($\bar{x} = 13.65$ S.D. = 0.59) ดังนั้นกลุ่มตัวอย่างมีผลการทดสอบก่อนการใช้ชุดความรู้เรื่องการพัฒนาสื่อการเรียนรู้เชิงพุทธบูรณาการในพื้นที่สาธารณะและหลังการใช้ชุดความรู้เรื่องการพัฒนาสื่อการเรียนรู้เชิงพุทธบูรณาการในพื้นที่สาธารณะ **แตกต่างกัน** อย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ 0.05

ข้อเสนอแนะในรูปแบบการพัฒนาสื่อการจัดการเรียนรู้เชิงพุทธบูรณาการในพื้นที่สาธารณะในจังหวัดร้อยเอ็ด กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ เห็นว่าการร่วมสร้างพื้นที่สาธารณะในชุมชนและนำการเรียนรู้เชิงพุทธบูรณาการในพื้นที่ คิดเป็นร้อยละ 74.5 รองลงมาคือ ให้ความรู้เกี่ยวกับหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาหลากหลาย คิดเป็นร้อยละ 74.3 และน้อยที่สุดคือ กิจกรรมอื่นๆ คิดเป็นร้อยละ 67.5 ตามลำดับ

สรุปได้ว่า การพัฒนาสื่อการเรียนรู้เชิงพุทธบูรณาการในพื้นที่สาธารณะในจังหวัดร้อยเอ็ด สื่อการเรียนรู้เป็นองค์ประกอบสำคัญในการสร้างประสบการณ์ทางการศึกษาให้แก่ผู้เรียน สื่อการเรียนรู้มีให้เลือกหลายชนิด สิ่งสำคัญคือผู้สอนจะต้องเลือกและใช้สื่อการสอนให้เหมาะกับบทเรียน สื่อการสอนนั้นจะต้องใช้ได้อย่างสะดวกและเมื่อนำมาใช้แล้วช่วยให้การเรียนการสอนมีประสิทธิภาพ นโยบายและกลไกการพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้เชิงพุทธบูรณาการในพื้นที่สาธารณะในจังหวัดร้อยเอ็ด จัดทำสื่อการเรียนการสอนที่มีประสิทธิภาพและเหมาะสมกับผู้เรียนในท้องถิ่น โดยใช้วัสดุอุปกรณ์ที่มีในท้องถิ่นและสนับสนุนให้ ชุมชน วัด และโรงเรียน มีส่วนร่วมในการจัดทำสื่อการเรียนการสอน การบูรณาการกิจกรรมการพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้เชิงพุทธบูรณาการในพื้นที่สาธารณะในจังหวัดร้อยเอ็ดระหว่างคณะสงฆ์กับชุมชนท้องถิ่นโดยวัด ชุมชน โรงเรียน จัดกิจกรรมต่างๆ เช่น กิจกรรมลานธรรมล้านกัฬา โดยออกกำลังกายในตอนเช้า กิจกรรมอัมบุญอัมธรรม โดยทำบุญตักบาตรในตอนเช้าหลักจากออกกำลังกาย กิจกรรมฟังธรรมนั่งสวดร์ โดยการฟังเทศนาจากพระอาจารย์วิปัสสนา กิจกรรมอนุรักษ์วัฒนธรรมพื้นบ้าน โดยการแสดงศิลปะ

พ่อนรำพื้นบ้าน กิจกรรมต่อยอดต่อธรรม โดยนำอาหารจากการบิณฑบาตไปมอบให้แก่องค์กรการกุศล เช่น บ้านพักคนชรา บ้านเด็กกำพร้า คนยากจนในบริเวณพื้นที่ในจังหวัดร้อยเอ็ด กิจกรรมทางสังคม เช่น ตรวจเยี่ยมแต่ละครอบครัว เป็นต้น

3. ประเมินความพึงพอใจของรูปแบบการพัฒนาสื่อการเรียนรู้เชิงพุทธบูรณาการในพื้นที่สาธารณะในจังหวัดร้อยเอ็ด

จากการสำรวจความคิดเห็นความพึงพอใจต่อรูปแบบการจัดการเรียนรู้เชิงพุทธบูรณาการในพื้นที่สาธารณะในจังหวัดร้อยเอ็ด จากกลุ่มตัวอย่างพระสงฆ์และประชาชน จำนวน 400 รูป/คน ในพื้นที่วิทยาลัยสงฆ์ร้อยเอ็ด มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ตำบลนิเวศน์ อำเภอธวัชบุรี จังหวัดร้อยเอ็ด พบว่า ความพึงพอใจของผู้ตอบแบบสอบถามต่อรูปแบบการพัฒนาสื่อการเรียนรู้เชิงพุทธบูรณาการในพื้นที่สาธารณะในจังหวัดร้อยเอ็ด โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.26

สรุปได้ว่า ความพึงพอใจเป็นความรู้สึกภายในจิตใจของมนุษย์ที่ไม่เหมือนกัน ขึ้นอยู่กับแต่ละบุคคลว่าจะมีความคาดหวังกับสิ่งหนึ่งสิ่งใดอย่างไร ถ้าคาดหวังหรือมีความตั้งใจมากและได้รับการตอบสนองด้วยดีจะมีความพึงพอใจมากแต่ในทางตรงกันข้ามอาจผิดหวังหรือไม่พึงพอใจเป็นอย่างยิ่ง เมื่อไม่ได้รับการตอบสนองตามที่คาดหวังไว้ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับสิ่งที่ตั้งใจไว้ว่าจะมีมากหรือน้อย ความพึงพอใจรูปแบบการพัฒนาสื่อการเรียนรู้เชิงพุทธบูรณาการอยู่ในระดับมาก

ข้อเสนอแนะการวิจัย (Research Suggestions)

- 1) ผู้บริหารในระดับท้องถิ่นควรสนับสนุนให้มีการนำรูปแบบการจัดการเรียนรู้เชิงพุทธบูรณาการในพื้นที่สาธารณะ ไปประยุกต์ใช้ให้สอดคล้องกับบริบทของคนในชุมชน
- 2) ควรเพิ่มและปรับปรุงสภาพแวดล้อมในการจัดการเรียนรู้และองค์ประกอบการจัดการเรียนรู้ให้สะดวกสบาย และเอื้อต่อการเรียนรู้ของคนในชุมชน
- 3) ควรนำองค์ความรู้ที่รวบรวมไว้ของพื้นที่การเรียนรู้เชิงพุทธบูรณาการในพื้นที่สาธารณะในจังหวัดร้อยเอ็ดไปเป็นสื่อการเรียนรู้ที่เชื่อมโยงกับหลักสูตรการศึกษาท้องถิ่น เพื่อให้คนในชุมชนได้เรียนรู้ เกิดความตระหนักและหวงแหนองค์ความรู้ของชุมชน อันจะนำไปสู่การส่งเสริมให้ประชาชนในพื้นที่การเรียนรู้เกิดกระบวนการเรียนรู้ที่เชื่อมโยงกับวิถีชีวิตของชุมชนทั้งในมิติของการศึกษาในระบบ นอกระบบ และตามอัธยาศัย
- 4) พื้นที่การเรียนรู้ที่มีลักษณะบริบทคล้ายหรือใกล้เคียงกับตัวอย่างในการวิจัย และต้องการพัฒนา พื้นที่การเรียนรู้เชิงพุทธบูรณาการในพื้นที่สาธารณะ สามารถนำองค์ประกอบและขั้นตอนของรูปแบบไปใช้เพื่อเป็นต้นแบบสำหรับการจัดการเรียนรู้สำหรับชุมชนได้ แต่หากมีบริบทที่แตกต่างกัน สามารถปรับเปลี่ยนองค์ประกอบและ ขั้นตอนให้มีความยืดหยุ่น และสอดคล้องกับบริบทของแต่ละพื้นที่การเรียนรู้
- 5) เพื่อเป็นการต่อยอดการพัฒนาพื้นที่การเรียนรู้เชิงพุทธบูรณาการในพื้นที่สาธารณะที่พัฒนาขึ้น โดยการสร้างกลุ่มเครือข่าย ผู้พัฒนาเนื้อหา ข้อมูล องค์ความรู้ต่าง ๆ ที่มีอยู่ในแต่ละพื้นที่

ชุมชน และเชื่อมโยงองค์ความรู้ของแต่ละชุมชน ให้ประชาชนใช้เป็นเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ประสานความร่วมมือกัน และถ่ายทอดองค์ความรู้จากรุ่นสู่รุ่น จากชุมชนสู่ชุมชน เพื่อนำไปสู่สังคมแห่งการแบ่งปันสามารถร่วมกันเรียนรู้ได้อย่างทั่วถึง

6) ควรมีการส่งเสริมให้คนประชาชนในชุมชนเป็นผู้ผลิตสื่อการจัดการเรียนรู้อิเล็กทรอนิกส์ เพื่อจะได้ผลิตสื่อได้ตรงตามความต้องการและตรงตามความต้องการของคนในชุมชน

7) ควรมีการติดตามเทคนิคและวิธีการผลิตสื่อการสอนอิเล็กทรอนิกส์ใหม่ ๆ อยู่เสมอ เพื่อที่จะได้ปรับใช้ได้อย่างทันสมัย

เอกสารอ้างอิง (References)

- พระธรรมปิฎก, (ป.อ.ปยุตโต), วิธีแก้ปัญหาแบบพุทธ, วารสารแรงงานสัมพันธ์, (2540), 38(6): 36.
- พระพรหมคุณาภรณ์ (ป. อ. ปยุตโต), (พิมพ์ครั้งที่ 2), ความคิดแหล่งสำคัญของการศึกษา.
(กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์พุทธธรรม, 2543), หน้า 27.
- พระพรหมคุณาภรณ์ (ป. อ. ปยุตโต), (พิมพ์ครั้งที่ 2), รู้หลักก่อนแล้วศึกษาและสอนให้ได้ผล,
(กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์องค์การรับส่งสินค้าและพัสดุภัณฑ์, 2547), หน้า 4.
- พระพรหมคุณาภรณ์ (ป. อ. ปยุตโต), พุทธธรรม, (พิมพ์ครั้งที่ 2), (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2552), หน้า 13.
- พระพรหมคุณาภรณ์ (ป. อ. ปยุตโต), พุทธธรรม, (พิมพ์ครั้งที่ 2), (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2552), หน้า 602-604.
- ภูมิพลอดุลยเดช, พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหา, คำพ่อสอน : ประมวลพระบรมราโชวาท และพระราชดำรัสเกี่ยวกับเด็กและเยาวชน, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์กรุงเทพฯ, 2543), หน้า 24.
- วิกิพีเดีย สารานุกรมเสรี, อำเภอเมืองร้อยเอ็ด, [ออนไลน์], แหล่งที่มา:
<https://th.wikipedia.org/wiki/> [15 เมษายน 2565].
- อนุศักดิ์ สมิตสันต์, การบริหารวิชาการ, (กรุงเทพมหานคร: ภาควิชาการบริหารการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, 2540), หน้า 179-180.
- อำภา บุญช่วย, การบริหารงานวิชาการในโรงเรียน, (กรุงเทพมหานคร: โอเดียนสโตร์, 2540), หน้า 98.
- Jongsathityou, J. and Sukhapirome, R., The research report on the characteristics and processes of cultivating the moral and ethics of different countries, (Bangkok: Prigwhan Graphic, 2007), p. 42.
- Wasee, P., The education system that solves the misery of the whole earth, (2nd ed.), (Nakhon Pathom: Center for Intellectual Wisdom Mahidol University, 2007), p. 84.
- หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ. 2544.[ออนไลน์], แหล่งที่มา: <https://www.tungsong.com>, [17 ตุลาคม 2564].

- ทีศนา แคมมณี และคณะ, วิทยาการด้านการคิด, (กรุงเทพมหานคร : สถาบันพัฒนาคุณภาพวิชาการ, 2544), หน้า 26
- Phra Brahmagunabhorn (P. A. Payutto), Dictionary of Buddhism, (Bangkok: MCU Press, 2002), p. 42.
- Srichannil, C., Healing through Culturally Embedded Practice: An Investigation of Counsellors' and Clients' Experiences of Buddhist Counselling in Thailand, Thesis Doctor of Philosophy, (The University of Edinburgh, 2014), p. 24.
- Chatsuwan, T., A Critical Study of the Concept of Bhava in Theravada Buddhism, Journal of Graduate Studies Review, 13(1), (2017), 1-11
- Phra Brahmagunabhorn (P. A. Payutto), Dictionary of Buddhism, (Bangkok: MCU Press, 2002), p. 42.
- Namanee, P., Sadarasantosa and Stability of Family Institution, Journal of MCU Peace Studies, 4(1), (2016): 42-55.
- Phrapalad Somchai Payogo and Uthai Sudsukh, Buddhist Integration of Caring for Chronic Diseases in Thai Society, Journal of MCU Peace Studies, 3(2), (2015): 45-64
- Phramaha Phatchawat Khematassi et al., Magalatthadipani: The Science of Wellbeing Life, Journal of MCU Peace Studies, 4(2), (2016): 373-382.
- Jacobs, G. M., Learning Cooperative Learning Via Cooperative Learning, A Sourcebook of Lesson Plans for Teacher Education on Cooperative Learning, (Reprinted), (Singapore: SEAMEO, 2001), pp. 5-12.
- Slavin, R. E., Cooperative Learning: Theory, Research, and Practice, (Boston: Allyn and Bacon, 1995), pp. 49-69.